Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Hospodářská politika

Nominální a reálná konvergence ČR k Rakousku v letech 1997–2017

diplomová práce

Autor: Bc. Martin Pánek
Vedoucí práce: doc. Ing. Eva Zamrazilová, CSc.
Rok: 2019

Prohlašuji na svou čest, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a s použitím uvedené literatury.

Martin Pánek
V Praze, dne 20.8.2019

Rád bych poděkoval paní doc. Ing. Evě Zamrazilové, CSc. za odborné vedení, cenné rady, podnětné návrhy a připomínky, které mi pomohly při zpracování diplomové práce.

Vysoká škola ekonomická v Praze
Katedra hospodářské a sociální politiky

Národohospodářská fakulta
Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zpracovatel : **Bc. Martin Pánek**

Studijní program: Ekonomie a hospodářská správa

Obor: Hospodářská politika

Název tématu: **Nominální a reálná konvergence ČR k Rakousku v letech 1997 – 2017**

Zásady pro vypracování:

1. Práce bude hodnotit konvergenci ČR k Rakousku v letech 1997 – 2017. Nominální konvergence bude analyzována prostřednictvím rozboru vývoje cenové hladiny a nominálního kurzu. Dále bude zkoumán také průběh konvergence reálné. Hlavním cílem práce je prokázat hypotézu, že posilování měnového kurzu je důležitým faktorem nominální konvergence a má vliv rovněž na konvergenci reálnou.
2. Vize o dohánění nejvyspělejších západních ekonomik nás provází od přechodu na tržní ekonomiku. Po vstupu do EU se očekávalo brzké sblížení s Rakouskem nebo dokonce vyrovnání ekonomických a cenových úrovní obou zemí. Je důležité retrospektivně zjistit, proč se nám tento cíl stále nedaří naplnit a identifikovat případné chyby hospodářské politiky.
3. Teoretická část diplomové práce bude sloužit k vysvětlení termínů spojených s reálnou a nominální konvergencí a k uchopení analyzované problematiky. Vysvětlí konstrukci a vypovídací schopnost makroekonomických ukazatelů, které budou blíže srovnávány v praktické části.
4. Praktická část se zaměří na zhodnocení výchozí ekonomické situace obou zemí a analýzu statistických dat v období 1997 – 2017. Výstupem bude celkové zhodnocení konvergence ČR k Rakousku a to se zaměřením na sbližování ekonomické úrovně a cenové hladiny.
5. Klíčová slova:
   Cenová hladina, nominální měnový kurz, nominální konvergence, reálná konvergence

Rozsah práce: min. 65 normostran

Seznam odborné literatury:

1. DOBRINSKY, Rumen. Catch-up inflation and nominal convergence: The balancing act for new EU entrants. Economic Systems [online]. 2006, 30(4), [cit. 2018-06-10]. DOI: 10.1016/j.ecosys.2006.07.008. ISSN 09393625. Dostupné z: http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0939362506000586
2. GOECKE, H; HÜTHER, M. 2016. Regional Convergence in Europe, Intereconomics, ISSN 1613-964X, Springer, Heidelberg, Vol. 51, Iss. 3, pp. 165-171
3. MIČÚCH, Marek. Vývoj teorie parity kupní síly a rovnovážný měnový kurz. Politická ekonomie. 2009, 57(3). ISSN 2336-8225.
4. NACHTIGAL, V.; TOMŠÍK, V. 2002. Konvergence zemí střední a východní Evropy k Evropské unii. Praha: Linde.
5. SPĚVÁČEK, V., a kol: Růst, stabilita a konvergence české ekonomiky v letech 1996-2005. CES VŠEM 2005. Praha
6. SPĚVÁČEK, Vojtěch. Parita kupní síly – nástroj mezinárodních srovnání. POLITICKÁ EKONOMIE. Praha, 51(1). ISSN 2336-8225
7. ŠŤASNÝ, D.: Mezinárodní obchod: Teorie a politika. Praha, Oeconomica 2004, 80-245-0805-2
8. ŽDÁREK, V. 2012. A Theoretical and Empirical Analysis of the Process of Nominal Convergence in Transition Countries with a Particular Emphasis on the Czech Economy [online]. B.m. [vid. 2016-11-13]. Vysoká škola ekonomická v Praze. Dostupné z: https://theses.cz/id/czn296/ISIS_37850_zdarekv.pdf

Datum zadání diplomové práce: červen 2018

Termín odevzdání diplomové práce: prosinec 2018

Bc. Martin Pánek
Řešitel

doc. Ing. Eva Zamrazilová, CSc.
Vedoucí práce

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Vedoucí katedry

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá nominální a reálnou konvergencí České republiky k Rakousku v letech 1997–2017. Vysvětluje jednotlivé pojmy a ukazatele týkající se nominální a reálné konvergence ekonomiky mezi dvěma zeměmi. Tyto poznatky jsou následně použity k analýze získaných dat ve vymezeném časovém období. Na základě komparace výsledků vývoje HDP na obyvatele v PPP, produktivity práce a nezaměstnanosti, cenové hladiny a nominálního směnného kurzu jsou interpretovány dílčí závěry. Z výsledných dat jsou vyvozeny závěry týkající se hlavních faktorů vývoje nominální a reálné konvergence mezi Českou republikou a Rakouskem v letech 1997–2017.

Klíčová slova

Cenová hladina, nominální měnový kurz, nominální konvergence, reálná konvergence

Jel klasifikace

E31, O11, O47, O57

Abstract

This paper examines nominal and real convergence of the Czech Republic to Austria between 1997 and 2017. It defines key terms, concepts and indicators related to nominal and real convergence of the two economies. This foundation is consequently used for analysis of gathered data in given time period. Based on the comparison of following indicators, GDP per capita in purchasing power parity, labour productivity and unemployment, price levels and nominal exchange rate, the results are presented and interpreted. After the results are interpreted, the evolution of nominal and real convergence between the Czech Republic and Austria between 1997 and 2017 is provided and the conclusion is reached.

Kew words

price level, nominal exchange rate, nominal convergence, real convergence

Jel klasifikace

E31, O11, O47, O57

Obsah

Obsah 7
Úvod 9
1 Teoretická část 11
1.1 Teoretické vymezení konvergence 11
1.1.1 Beta a Sigma konvergence 12
1.2 Reálná konvergence 14
1.2.1 Hrubý domácí produkt 14
1.2.2 Hrubý domácí produkt na obyvatele v PPP 17
1.2.3 Faktory reálné konvergence 20
1.3 Nominální konvergence 21
1.3.1 Maastrichtská kritéria 22
1.3.2 Relativní cenová hladina a koeficient ERDI 23
1.3.3 Index spotřebitelských cen 25
1.3.4 Balassa-Samuelsonův efekt 25
1.4 Ekonomický a politický vývoj ČR a Rakouska 27
1.4.1 Ekonomický vývoj ČR 27
1.4.2 Politický vývoj v ČR 30
1.4.3 Ekonomický vývoj Rakouska 32
1.4.4 Politický vývoj Rakouska 34
2 Analýza konvergence ČR k Rakousku v období 1997–2017 36
2.1 Reálná konvergence 1997–2017 36
2.1.1 HDP na obyvatele v PPP 37
2.1.2 Produktivita práce 40
2.1.3 Demografický vývoj 45
2.1.4 Nezaměstnanost a vývoj průměrné mzdy 46
2.1.5 Komparace výsledků reálné konvergence 54
2.2 Nominální konvergence 1997-2017 57
2.2.1 Harmonizovaný index spotřebitelských cen (HICP) 57
2.2.2 Komparativní cenové hladiny 60
2.2.3 Analýza rozkladu CPL 62
2.2.4 Průběh konvergence cenových hladin ČR k Rakousku 63

Závěr 69
Seznam použité literatury 73
Seznam grafů 77
Seznam tabulek 79

Úvod

Slovo konvergence může v mnoha lidech vzbuzovat nejistotu významu tohoto slova, ale přitom znamená prosté sbližovaní dvou objektů. V ekonomii se slovo konvergence nejčastěji používá při sbližování dvou ekonomik, především cenové úrovně nebo ekonomické úrovně. Českou společností začal pojem konvergence rezonovat po rozdělení Československa a započetí transformačního období mezi lety 1989 a 1990. Proměna českého hospodářství z centrálně plánované ekonomiky na tržní s sebou nesla již od počátku důležitou otázku, a to jestli se vydat pomalou gradualistickou cestou nebo šokovou terapií, při které se odstátní majetek v krátké časové periodě a dojde k rychlé liberalizaci cen a zahraničně obchodních vztahů včetně kapitálového trhu. Na rozdíl od jiných evropských zemí postsovětského bloku, jako například Maďarsko nebo Polsko, se Česká republika vydala cestou rychlé transformace. Vyhlídka rychlého sblížení se západními ekonomikami byla velice lákavá a tento sen přetrvává dodnes. Česká republika je zároveň od roku 2004 členem Evropské unie a potenciální člen unie měnové, proto je důležité celý konvergenční proces zkoumat. Přijetí jednotné měny euro musí být správně načasované, protože pouhé plnění nominálních Maastrichtských kritérií nestačí, musí být doprovázeno i konvergencí reálnou. Zvolené téma konvergence České republiky k Rakousku je stále aktuální a zajímavé zejména v tom, že nebylo blíže v diplomových pracích zkoumáno. Neustále jsme srovnáváni s Německem – o kolik zaostávají české mzdy, o kolik máme menší produktivitu práce nebo o kolik nižší HDP na obyvatele v PPP. Hlavním přínosem této práce by mělo být srovnání s jinou sousední zemí, než je Německo, která má ale srovnatelně vysokou životní úroveň postavenou na pevných základech tržního hospodářství a má s ČR řadu společných kulturně historických kořenů. Proto bylo zvoleno Rakousko.

Tato diplomová práce bude rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části práce bude konvergence teoreticky vymezena a dále rozdělena na část reálné a nominální konvergence. Budou představeny základní typy a modely konvergence, ukazatele reálné konvergence s důrazem na HDP na obyvatele v paritě kupní síly. V další části práce bude vymezena nominální konvergence s důrazem na vysvětlení pojmů jako parita kupní síly, relativní cenová úroveň, koeficient ERDI

a index spotřebitelských cen. Poslední část teoretické části se bude věnovat ekonomickému a politickému vývoji obou srovnávaných zkoumaných zemí.

Cílem práce je prostřednictvím makroekonomické analýzy zhodnotit sbližování jednotlivých ukazatelů reálné a nominální konvergence České republiky k Rakousku v letech 1997–2017. V rámci reálné konvergence bude zkoumáno HDP na obyvatele v paritě kupní síly, produktivita práce, výše průměrné mzdy a její vztah k produktivitě práce, nezaměstnanost a demografický vývoj. Nominální konvergence bude analyzována v rámci srovnání cenové hladiny České republiky k Rakousku s hlavním záměrem zjistit, o kolik procentních bodů meziročně cenová hladina České republiky konvergovala nebo naopak divergovala, a v jakém poměru k tomu přispěl kurzový a inflační kanál.

Hlavním cílem práce je zjistit, zdali je posilování měnového kurzu důležitým faktorem nominální konvergence. Makroekonomická analýza má za úkol i dílčí cíle, a to zjistit, zdali Česká republika konverguje v rámci ukazatele HDP na obyvatele v paritě kupní síly, a jak se vyvíjejí průměrné mzdy vzhledem k rakouským.

1 Teoretická část

Cílem této části práce je poskytnout základní informace pro vstup do problematiky nominální a reálné konvergence obou zkoumaných zemí. Vysvětluje sigma a beta konvergenci, faktory konvergence reálné a zároveň nominální. Dále vymezuje jednotlivé pojmy a teorie na kterých je postavená analytická část. Mezi tyto pojmy patří HDP na obyvatele v paritě kupní síly, produktivita práce a kapitálu, cenová úroveň a ekonomická úroveň. Zabývá se základními a politickými východisky obou zemích, které determinují konvergenci.

1.1 Teoretické vymezení konvergence

Pojem konvergence je obecně vnímán a považován jako proces sbližování a zmenšování rozdílu mezi dvěma objekty. V našem případě se jedná o dvě různé země a zmenšování rozdílu jejich ekonomické a cenové úrovně, případně dalších souvisejících ukazatelů. V procesu ekonomické konvergence to znamená, že dvě země či ekonomiky se stávají podobnými v oblasti bohatství a rozvoje.[1]

Opačným procesem je divergence, který naopak znamená vzájemné odchýlení či odklon, tzv. rozevírání nůžek mezi dvěma regiony či zeměmi. V ekonomii se konvergence dělí na nominální a reálnou. Formálně můžeme konvergenci dvou veličin $y_{1,t}$ a $y_{2,t}$ zapsat takto:

$$|y_{1,t} - y_{2,t}| > |y_{1,t+1} - y_{2,t+1}| \tag{1.1}$$

Vztahy s opačným znaménkem v rovnici pak nazýváme divergence.[2]

Zásadní otázku, kterou si teorie konvergence klade je, zda méně vyspělé státy nebo regiony rostou rychleji než ty bohaté a také jestli zde vládnou nějaké automatické síly, které vedou ke konvergenci v čase, například v produktu per capita nebo výši příjmů.[3]

Teorie konvergence úzce souvisí s teorií hospodářského růstu. Ekonomický růst je možné zkoumat v krátkém i v dlouhém období. Zatímco v krátkém období se

[1] CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, 2011. *Definition of "economic convergence" from the Cambridge Business English Dictionary* [online]. B.m.: Cambridge University Press [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: http://www.dictionary.cambridge.org/dictionary/english/

[2] SMRČKOVÁ, G., I. VLČEK a F. CVENGROŠ, 2008. Reálná konvergence– souvislosti a příčiny. *Výzkumná studie Ministerstva Financí ČR*. **3**, 2008.

[3] BARRO, Robert J. a Xavier SALA-I-MARTIN, 1992. Convergence. *Journal of political Economy*.

sleduje především růst hrubého domácího produktu, který je spojen s cyklickými výkyvy ekonomiky neboli fluktuacemi kolem potenciálního produktu, v dlouhém období se zkoumá vývoj potenciálního produktu a zvyšování produkčních možností dané ekonomiky. Ekonomické modely konvergence lze na základě různých přístupů teorie hospodářského růstu rozdělit do 3 kategorií. První jsou založené na neoklasické teorii růstu, druhé na teorii endogenního růstu a poslední jsou poptávkově orientované modely.[4]

Modely založené na neoklasické teorii tvrdí, že díky přelévání kapitálu z bohatších zemích do chudších dochází ke konvergenci. Jedním z faktorů způsobující konvergenci je snižování rozdílů ve vybavenosti země technologiemi. To je přímým důsledkem přelévání kapitálu.[5]

Teorie endogenního růstu se liší tím, že připouští i divergenční procesy. Vychází z konceptu podmíněné konvergence, a tedy že regiony nebo země k sobě konvergují za předpokladu, že mají podobné produkční funkce. Naopak pokud jsou jejich produkční funkce značně rozdílné, tak mohou divergovat.[6]

Mezi poptávkově orientované modely patří model jádro-periferie, který předpokládá zvětšování rozdílů mezi dvěma zeměmi nebo regionem, tedy divergenci. Předpokládá, že rozdíl mezi vyspělými a méně vyspělými státy se prohlubuje. Odmítá neoklasickou teorii s přeléváním kapitálu. Používá argument selektivní migrace a přiklání se k negativnímu dopadu obchodu (nevyrovnanost směny mezi bohatšími a chudšími státy).[7]

1.1.1 Beta a Sigma konvergence

Beta konvergence znamená snižování rozdílů (především v ekonomické úrovni, ale nejen v ní) mezi dvěma zeměmi, kdy diference postupně míří k nulové hodnotě. Obvykle v ekonomické literatuře vyjadřuje relativní vývoj výkonosti ekonomik méně vyspělých (chudých) a vyspělejších (tzv. bohatých) zemí. K dohánění jiné země dochází při převrácené relaci mezi původní hodnotou proměnné a jejím následným růstem. Pokud země s nižší počáteční hodnotou proměnné roste rychleji,

[4] ABRHÁM, Josef a Milan VOŠTA, 2011. Ekonomický růst a konvergence rozšířené Evropské unie. *Acta Oeconomica Pragensia*.
[5] HOLUB, T. a M. ČIHÁK, 2000. Teorie růstové politiky. *Vysoká škola ekonomická. Praha*.
[6] SIEBERT, Horst, 2002. *The world economy* [online]. B.m.: Psychology Press. Dostupné z: https://www.google.com/books?hl=cs&lr=&id=0N1ii3Jl3JMC&oi=fnd&pg=PR6 &dq=SIEBERT,+H.+2002.+The+World+Economy&ots=OoWc4YOlfj&sig=niopIJ DgYc7xIpP8HPdyreKO5LE
[7] ABRHÁM, Josef a Milan VOŠTA, 2011. Ekonomický růst a konvergence rozšířené Evropské unie. *Acta Oeconomica Pragensia*.

tak bohatší zemi dohání. Zároveň při rychlejším růstu chudší země může její absolutní rozdíl v průměrném důchodu růst v situaci, že na počátku bylo zaostávání výrazné. Pokud tempa růstu mezi bohatou a chudou zemí jsou rovny podílu jejich počátečních průměrných důchodů nebo je větší, tak bude absolutní důchodová mezera nejdříve stoupat a až dosáhne maxima, tak se začne pozvolna zmenšovat.[8]

U beta konvergence se můžeme setkat se dvěma přístupy:

1) Tradiční přístup u beta konvergence tvrdí, že u chudších zemí existuje autonomní tendence rychlejšího růstu než u zemí bohatších od doby, kdy je podle ekonomických analýz růstu potřeba navýšení výroby, které je nutné k dosažení vyšší úrovně důchodu. Chudé země tedy dosahují rychlejšího růstu a dohání bohatší země, protože jejich míra úspor a technologií není stejná jako u bohatých zemí. Konvergence na stejné důchodové úrovni je poté jen otázkou času.[9]

2) Podle podmíněné konvergence mají chudší země šanci růst rychleji než bohatší pouze v tom případě, že splňují určité podmínky, kterými může být například podobná produkční funkce u obou zemí. Pokud nejsou tyto podmínky splněny, tempa růstu mohou být pod jejich možnostmi a v krajních případech mohou dokonce růst pomaleji než země bohatší.[10]

Tento teoretický výklad konvergence se snaží objektivně odvodit obecně platné relace mezi vývojem jednotlivých charakteristik v reálném ekonomickém dění. Pracuje s časovými úseky delšími než 10 let, protože čím delší časový úsek je zkoumán, tím průkaznější a kvalifikovanější je výsledek.[11]

Sigma konvergence vychází obdobně jako beta konvergence z neoklasické teorie růstu a vyjadřuje předpoklad, že ekonomiky (resp. jejich výkon) se v čase sbližuje. Průběh tohoto typu konvergence je založen na měření variability příslušného ukazatele v rámci skupiny zemí. Měření variability rozptylu se obvykle provádí variačním koeficientem nebo směrodatnou odchylkou.[12]

[8] NACHTIGAL, Vladimír a Vladimír TOMŠÍK. *Konvergence zemí střední a východní Evropy k Evropské unii*. Praha: Linde, 2002, Vysokoškolská učebnice (Linde). ISBN 80-7201-361-0.
[9] Tamtéž
[10] Tamtéž
[11] Tamtéž
[12] Tamtéž

1.2 Reálná konvergence

Mezi 50. a 60. lety byla k měření rozdílů mezi zeměmi a jejich ekonomických úrovní využívána neoklasická teorie růstu. V pozdějších letech (konec 80. let a začátek 90. let) převážila tzv. teorie endogenního růstu, která byla také nazývána jako nová teorie růstu, která se zaměřovala hlavně na problematiku rozvojových zemí. Hlavním cílem těchto teorií byl problém měření zaostalosti chudých zemí v porovnání s hospodářsky vyspělými a jak tyto země případně dohání.[13]

Reálná konvergence je v ekonomické literatuře chápána ve smyslu sbližování ekonomické úrovně, měřené makroekonomickými ukazateli výkonnosti ekonomiky. Velmi výstižná je v tomto směru definice Václava Ždárka:

„*Reálná konvergence představuje přibližování ekonomické úrovně k úrovni jiné vyspělé země nebo skupiny zemí (v rámci integračního seskupení). Zpravidla se měří pomocí ukazatele HDP na obyvatele (HDP per capita), který vylučuje vliv cenových úrovní a představuje skutečnou výši produkovaného zboží a služeb danou ekonomikou.*“[14]

Tato definice ovšem postihuje pouze základ pojmu reálné konvergence. V širším pohledu patří do jevu reálné konvergence také institucionální a technologická vyspělost, stejně jako úroveň školství, zdravotnictví a infrastruktury. Ekonomický výkon se také nemusí měřit pouze ukazatelem HDP na obyvatele (HDP per capita) ale například i produktivitou práce a kapitálu.[15]

Přesto je ale HDP pro oblast reálné konvergence nejrozšířenějším ukazatelem.

1.2.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt je ukazatel, který měří finální peněžní hodnotu statků a služeb vytvořených na určitém území za dané období a používá se pro stanovení výkonnosti ekonomiky. Může být vypočítán třemi různými způsoby, a to produkční metodou, výdajovou metodou a důchodovou metodou.

1. Produkční metoda – HDP se počítá jako součet hrubé přidané hodnoty jednotlivých institucionálních odvětví a čistých daní na produkty.

[13] NACHTIGAL, Vladimír a Vladimír TOMŠÍK. *Konvergence zemí střední a východní Evropy k Evropské unii*. Praha: Linde, 2002, Vysokoškolská učebnice (Linde). ISBN 80-7201-361-0.
[14] ŽĎÁREK, Václav. EMPIRICKÁ ANALÝZA PRŮBĚHU CENOVÉ KONVERGENCE ČR A NOVÝCH ČLENSKÝCH ZEMÍ EU K EUROZÓNĚ, Politická ekonomie [online]. 2011, (4), [cit. 2019-04-27]. Dostupné z: https://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=polek&pdf=799.pdf
[15] Spěváček, V., Vintrová, R., Hájek, M., Žďárek, V: Růst, stabilita a konvergence české ekonomiky v letech 1996-2005. CES VŠEM 2005. Praha

HDP je rozdílem mezi produkcí a mezispotřebou. Jelikož se však produkce oceňuje v základních cenách a užití v kupních cenách, je strana zdrojů národního hospodářství doplněna o daně snížené o dotace na výrobky. (HDP = produkce – mezispotřeba + daně z produktů – dotace na produkty)

2. Výdajová metoda – HDP se počítá jako součet konečného užití a služeb rezidentskými jednotkami a salda vývozu a dovozu výrobků služeb. Tvorba hrubého kapitálu se dělí na tvorbu fixního kapitálu, změnu zásob a na čisté pořízení cenností. Zatímco skutečná konečná spotřeba je odvozena prostřednictvím naturálních sociálních transferů od výdajů na konečnou spotřebu domácností, vlády a neziskových institucí, které slouží domácnostem. (HDP = výdaje na konečnou spotřebu + tvorba hrubého kapitálu + vývoz výrobků a služeb – mínus dovoz výrobků a služeb)
3. Důchodová metoda – HDP se počítá jako součet prvotních důchodů za národní hospodářství. (HDP = náhrady zaměstnancům + daně z výroby a z dovozu – dotace + čistý provozní přebytek + čistý smíšený důchod + spotřeba fixního kapitálu)[16]

Ačkoli HDP patří mezi jeden z nejznámějších a nejpoužívanějších ukazatelů bohatství na celém světě a statistické srovnání HDP mezi dvěma zeměmi vypovídá o rozdílech ve kterých lidé v jednotlivých zemích žijí.[17]

Vůči jeho vypovídacím schopnostem je často vznášena kritika. HDP nezachycuje kvalitu životního prostředí, šedou ekonomiku (netržní aktivity) ani hodnotu volného času.[18]

Jedním z kritiků HDP a jiných ekonomických agregátů byl i mladší bratr bývalého prezidenta USA, americký senátor Robert Kennedy. Během kampaně k prezidentským volbám například prohlašoval, že HDP nehodnotí kvalitu dětské zdravotní péče, nevypovídá o kvalitě vzdělání dětí nebo o tom jak tráví volný čas. Neměří odvahu, vlastenectví ani moudrost. Neměří sílu manželství, inteligenci politiků a jejich bezúhonnost ani úroveň politických diskusí. Jinými slovy neměří nic z toho, co utváří náš život hlubokým a krásným. Tomu se nedá nic vytknout

[16] Hrubý domácí produkt (HDP) - Metodika | ČSÚ. Český statistický úřad | ČSÚ [online]. [cit. 2019-04-12]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produkt_-hdp-
[17] Schiller, B. R.: *Makroekonomie dnes*, 2004
[18] MANKIW, N. Gregory. *Zásady ekonomie*. Praha: Grada, 1999. Profesionál, ISBN 80-7169-891-1

a většina těchto tvrzení je určitě pravdivá. Spíše by se však mělo řešit, co nám HDP říká, než kde selhává. HDP přímo neměří věci, které dělají život smysluplným a hlubokým (jak apeluje Robert Kennedy), ale dělá to nepřímo tím, že měří schopnost lidí této skutečnosti dosáhnout.[19]

Pokud jsou však země co se týče struktury, institucí a distribuce důchodů srovnatelné, pak lze HDP na hlavu použít jako měřítko porovnání dvou životních úrovní ve dvou různých zemích.[20]

V úvodu kapitoly byly představeny tři způsoby výpočtu HDP. Výsledné údaje jdou u výrobní a výdajové metody prezentovat ve dvou různých rovinách. Prvním způsobem je nominální vyjádření a druhým je reálné vyjádření, kterého lze při sledování vývoje v čase oddělit změny způsobené růstem cen a růstem objemu (složka cenová a objemová). Vyjádření v cenách daného roku tj. v běžných cenách, dává informaci o hodnotě výdajů a důchodů jejich složkách v daném roce. Toto je nominální cenové vyjádření, ze kterého lze vypočítat strukturu agregátu a zjistit tak, jakou měrou se jednotlivé složky podílí na HDP. Pro reálné vyjádření a tedy zohlednění vlivu cenových změn je nutné převést nominální hodnoty (běžné ceny) na hodnoty reálné (stálé ceny) ve zvoleném roce. Očištění o vliv cenových změn umožňuje vyjádření reálného růstu, které je z pohledu reálné konvergence zásadní. Získané údaje o reálném růstu vyjádřené v národních měnách lze srovnávat i mezi jednotlivými zeměmi, protože byly očištěny o vliv cenové hladiny, která je v zemích rozdílná.[21]

Aby bylo možné HDP používat pro mezinárodní srovnání, musí být splněny tyto dvě podmínky:

1. Jednotné vymezení používaných ukazatelů podle metodologie SNA 93 a ESA 95.[22]
2. Převedení údajů vyjádřených v národních měnách a cenách na jednu společnou měnu a mezinárodně srovnatelné ceny. Tyto propočty a změny realizovány v rámci mezinárodních programů, které provádějí mezinárodní organizace, především EUROSTAT a OECD.[23]

[19] MANKIW, N. Gregory. *Zásady ekonomie*. Praha: Grada, 1999. Profesionál, ISBN 80-7169-891-1
[20] Schiller, B. R.: *Makroekonomie dnes*, 2004
[21] Kadeřábková, A: Základy makroekonomické analýzy: růst, konkurenceschopnost, rovnováha, 2003
[22] SNA 93 – System of National Accounts (systém národních účtů OSN), ESA 95 – European system of Accounts (evropský systém účtů) (SPĚVÁČEK, Vojtěch, Milan ŽÁK a Anna KADEŘÁBKOVÁ, ed. *Růst, stabilita a konkurenceschopnost: aktuální problémy české ekonomiky na cestě do EU*. Praha: Linde, 2003, ISBN 80-861-3135-1
[23] Kadeřábková, A: Základy makroekonomické analýzy: růst, konkurenceschopnost, rovnováha, 2003

1.2.2 Hrubý domácí produkt na obyvatele v PPP

Problém srovnatelnosti prvotních ukazatelů vytvořeného HDP přirozeně souvisí s rozdílným rozměrem jednotlivých ekonomik. Absolutní výše HDP může sloužit k charakteristice ekonomického významu příslušné země např. v rámci integračního uskupení, či v rámci světové ekonomiky, nemůže však dát korektní podklad pro měření ekonomické vyspělosti. Pro účely mezinárodního srovnávání ekonomické úrovně je standardně používán ukazatel hrubého domácího produktu na obyvatele v paritě kupní síly (PPP).

Zatímco HDP vyjadřuje ekonomickou velikost či ekonomický význam jednotlivých zemí, produkt připadající na jednoho obyvatele vyjadřuje „bohatství" dané země, resp. jaký objem služeb a statků připadá na jednoho jejího obyvatele. Pro mezinárodní srovnání objemů HDP je dále nutné vyřešit převod na stejnou cenovou a měnovou bázi. Ve srovnávaných zemích mají jednotlivé druhy zboží rozdílné ceny, a proto se cenové relace jednotlivých skupin statků a zboží i celková cenová úroveň odlišují. Země s nižší cenovou hladinou bývají zpravidla také ekonomicky méně vyspělé země. V Evropě má například hodně vysokou cenovou hladinu Dánsko a velice nízkou Rumunsko. U těchto zemí je evidentní, která je vyspělejší a dokládá to právě i cenová hladina. Z tohoto důvodu jsou rozdíly méně vyspělých zemí vůči jejich vyspělejším protějškům podle HDP, oceněného tržním kurzem, mnohem větší než rozdíly v objemech HDP (množství zboží a služeb), které si lze v dané zemi koupit za určitou sumu. Pro mezinárodní srovnání objemů HDP jsou konstruovány speciální ukazatele, které oceňují „koše" zboží a služeb podle jednotlivých cenových reprezentantů za pomoci jejich důležitosti (podílu v daném koši), získávají tzv. „paritní" kurz a celkový srovnatelný objem HDP.[24]

Parita kupní síly je de facto určitým umělým či fiktivním směnným kurzem vycházejícím ze zákona jedné ceny. S tímto pojmem prvně přišel Gustav Cassel:

„*V každém momentě je reálná parita mezi dvěma zeměmi reprezentována podílem mezi kupní silou peněz jedné země vůči druhé. Navrhuji nazývat tuto paritu paritou kupní síly.*"[25]

[24] SPĚVÁČEK, Vojtěch. *Makroekonomická analýza*. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-86131-92-4.
[25] CASSEL, G. 1918. *Abnormal Deviations in International Exchange.* Economic Journal, 1918, vol. 28, no. 112

V aktuální realitě mezinárodních srovnání jsou využity dvě hlavní definice dle OECD a Eurostatu:

- **PPP** (definice OECD) – **parita kupní síly** je takový kurz měny, který eliminuje rozdíly v cenových úrovních různých zemí. To znamená, že za určité množství peněz, převedené do různých měn pomocí parity kupní síly, se nakoupí stejné množství zboží a služeb v různých zemích. Parita kupní síly tedy ukazuje množství domácí měny, které je potřebné k nákupu stejného koše zboží a služeb, který může být pořízen za 1 US dolar (tzv. *international USD)*.
- **PPS** (definice Eurostatu) – **parita kupního standardu** představuje umělou měnovou jednotku na bázi eura, přizpůsobenou k průměrným cenám v rámci zemí EU. Při agregaci za členské země EU jsou ceny jednotlivých zboží a služeb v jednotlivých zemích zprůměrňovány. Průměry jsou odvozeny z údajů v národních měnách při použití PPPs jako jednotek konverze. Zprůměrované jednotky jsou označeny jako standardy kupní síly PPS (tj. EU-15/25/27/28).[26]

OECD pro zápis do svých databází používá k přepočtu na paritu kupní síly PPP, na rozdíl od zemí Evropské unie, které používají pro srovnání data z Eurostatu. Využívají tzv. koncept PPS (purchasing power standard), který je odvozený z PPP.[27]

Existují dva typy PPP - absolutní, která pracuje s poměrem domácí cenové hladiny k cenové hladině země zahraniční.

$$E = P_{dom} / P_{for} \tag{1.2.}$$

A relativní, která pracuje s rozdíly domácí a zahraniční míry inflace.

$$E = \pi_{dom} - \pi_{for} \tag{1.3.}$$

Díky PPP je možné převést nominální veličiny na reálné. Pro mezinárodní srovnání je nutné splnit následující tři podmínky:

1. Převod měn a cen do srovnatelných cen
2. Převod měn a cen do společné měny
3. Stejné vymezení HDP[28]

[26] Evropský srovnávací program | ČSÚ. *Český statistický úřad | ČSÚ* [online]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/evropsky_srovnavaci_program
[27] EUROSTAT, 2014. Glossary:Purchasing power standard (PPS) - Statistics Explained [online] [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics- explained/index.php/Glossary:Purchasing_power_standard_(PPS)
[28] SPĚVÁČEK, Vojtěch, Milan ŽÁK a Anna KADEŘÁBKOVÁ, ed. *Růst, stabilita a konkurenceschopnost: aktuální problémy české ekonomiky na cestě do EU*. Praha: Linde, 2003, ISBN 80-861-3135-1.

Body číslo 1 a 2 jsou splněny samotnou paritou. Ta totiž plní funkci konverzní míry, jež zároveň převádí měny srovnávaných zemí na společnou měnu a zároveň plní funkci deflátoru HDP. Bod číslo 1 je splněn díky velmi rozšířenému užívání systému účetnictví ESA 95. HDP je sice odhadovanou veličinou, ale v každé srovnávané zemi je měřeno stejně, což zaručuje možnost srovnání.[29]

Pro praktické přiblížení pojmu parita kupní síly může sloužit její nejjednodušší verze, kterou je Big Mac index.

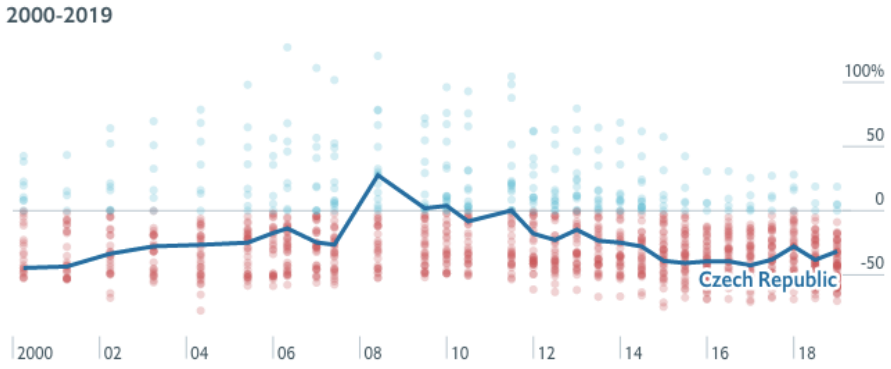
Big Mac index je jedním z nejznámějších měřítek, jak vyjádřit podhodnocení či nadhodnocení kurzu vzhledem k paritnímu kurzu. Tato metodika byla vymyšlena a je vyhodnocována od roku 1986 serverem, který se zabývá ekonomikou *The Economist*. Tento index je založen na teorii parity kupní síly, která počítá s košem stejných statků, který se vyskytuje ve dvou srovnávaných zemích, v tomto případě je to světoznámý Big Mac burger. Protože se firma McDonald's snaží tento produkt dělat tak, aby vypadal a chutnal stejně ve všech zemích světa, je ideálním příkladem pro srovnání. Tato politika McDonald's se snaží Big Mac přiblížit k dokonale obchodovatelnému statku, jenž vyhovuje definici PPP. V takovém případě lze pak produkt zjednodušeně pokládat jako HDP jednotlivých zemí ve kterých je obchodován. Následující příklad ukáže srovnání mezi korunou a americkým dolarem.

Základem je, porovnání určité měny vůči dolaru. Cena Big Macu v USA je tzv. *„base currency"*, tedy základní měnová jednotka, ze které Big Mac index vychází. Pokud v lednu roku 2019 stál Big Mac v České republice 85 Kč a v USA 5,58 $, tak „hrubý" Big Mac Index říká, že česká koruna je vůči dolaru podhodnocena o 31,7 %.[30]

Na tomto příkladu můžeme vidět, že země s menším HDP na hlavu mají nižší cenovou hladina, a proto také nižší mzdové ocenění. Nemusí tomu tak ale být vždy. Když USA zasáhla ekonomická krize v roce 2008, byla česká koruna z hlediska Big Max indexu nadhodnocena vůči dolaru. Vše je vidět na následujícím grafu.

[29] ČSÚ [Český statistický úřad]. Mimořádná revize národních účtů. [online]. Praha, 2014 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.avizo_revize
[30] The Big Mac index. *The Economist* [online]. 2019 [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: http://www.economist.com

Graf 1: Big Mac index CZK/USD

Zdroj: The Economist

Dalším indexem, se kterým pracuje ekonomický server The Economist je tzv. očištěný Big Mac index. Vyjadřuje vztah mezi cenovou úrovní a bohatstvím země (vyjádřeno v HDP na hlavu). Každé zemi je pak přidělena odhadovaná cenová hladina, které by měla země dosahovat.[31]

1.2.3 Faktory reálné konvergence

Reálná konvergence je složitý proces a pro její správné pochopení je důležité vymezit některé faktory jež ji ovlivňují S procesem reálné konvergence je úzce spojena produktivita práce, demografické charakteristiky a stupeň zapojení obyvatelstva v produktivním věku na trh práce.

HDP na 1 obyvatele lze rozepsat dle následujícího vzorce pro dané období t:

$$HDP_t^{p.c} = \frac{F_t^{15-64}}{F_t} \times \frac{E_t}{F_t^{15-64}} \times \frac{HDP_t}{E_t} \qquad (1.4.)$$

Prvním faktorem je tzv. demografická komponenta, která zachycuje podíl obyvatelstva v práceschopném věku na celkovém počtu obyvatel. Druhý člen vyjadřuje míru ekonomické aktivity tzv. komponenta trhu práce, která může být dále dekomponována např. podle dosaženého vzdělání. Poslední část vzorce je výše produkce na zaměstnanou osobu. Z tohoto faktoru lze po rozkladu zjistit výši příspěvku zemědělství, průmyslu a služeb.[32]

Za klíčový faktor lze považovat produktivitu práce, která do značné míry předurčuje ekonomickou výkonnost země. Obvykle platí, že země s nižší

[31] The Big Mac index. *The Economist* [online]. 2019 [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: http://www.economist.com
[32] ROJÍČEK, Marek, Vojtěch SPĚVÁČEK, Jan VEJMĚLEK, Eva ZAMRAZILOVÁ a Václav ŽĎÁREK. *Makroekonomická analýza: teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing, 2016. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5858-9.

produktivitou práce se snaží „dohánět“ vyspělejší země vyšší zaměstnaností a lepším demografickým vývojem.[33]

Analýza Růženy Vintrové a Vojtěcha Spěváčka empiricky dokazuje, že tomu opravdu tak je. Vše je doloženo na vzorku zemí, které prodělaly ekonomickou transformaci. Česká republika se v produktivitě práce nachází na třetím místě za Slovinskem a Slovenskem, nicméně je obecně známo, že transformační proces se nejlépe povedl v České republice, a že v současnosti patříme mezi nejvyspělejší postkomunistické země, co se týče HDP v PPP. I přestože jsme v produktivitě práce na třetím místě v tomto pomyslném žebříčku, tak díky vysoké zaměstnanosti a tím pádem nízké nezaměstnanosti, která je jedna z nejmenších v Evropě, dosahuje Česká republika solidních výsledků. Demografický vývoj je velice podobný jako v ostatních evropských zemích, kdy je společným jmenovatelem stárnutí populace dané především zvyšující se střední délkou života doprovázeného nízkou porodností. Česká republika si tedy solidní pozici udržuje zejména díky nízké nezaměstnanosti.[34]

S trhem práce jsou spojena dvě kritéria konvergence, mobilita práce a mzdová úroveň. Mzdová úroveň je ovlivňována produktivitou vykonávané práce a mzdovým vyjednáváním zaměstnanců, které přeneseně vykonávají odbory. Mobilita práce představuje stálou formu pobytu nebo dojíždění za prací do jiného státu. Po vzniku EU se mobilita práce výrazně zvětšovala, protože bylo odbouráno spoustu bariér, které ztěžovaly přeshraniční práci.

1.3 Nominální konvergence

Nominální konvergence představuje další úhel pohledu na proces konvergence a soustředí se na konvergenci nominálních veličin jako cenové hladiny, měr inflace, nominálních mezd, HDP v PPP nebo úrokových měr. Na nominální konvergenci jsou též založena Maastrichtská kritéria, které se používají jako podmínky pro vstup do eurozóny. Mezi reálnou a nominální konvergencí existuje řada ekonomických vazeb. Maastrichtská kritéria zahrnují stabilitu veřejných a vládních financí, úrokovou a cenovou stabilitu a stabilitu nominálního měnového kurzu. Tato kritéria nominální konvergence budou detailněji přiblížena v další subkapitole práce.

---

[33] SPĚVÁČEK, Vojtěch, Milan ŽÁK a Anna KADEŘÁBKOVÁ, ed. *Růst, stabilita a konkurenceschopnost: aktuální problémy české ekonomiky na cestě do EU*. Praha: Linde, 2003, ISBN 80-861-3135-1.

[34] SPĚVÁČEK, Vojtěch a Růžena Vintrová RŮST, STABILITA A KONVERGENCE ČESKÉ EKONOMIKY V LETECH 2001–2008. *Politická ekonomie* [online]. 2010, (58) [cit. 2019-04-28]. Politická ekonomie Vol. 58 No. 1. ISSN 2336-8225. Dostupné z: https://www.vse.cz/polek/718

1.3.1 Maastrichtská kritéria

Mezi Maastrichtská konvergenční kritéria patří:

1. Kritérium cenové stability
- pokud chce kandidátská země vstoupit do eurozóny, tak musí mít stabilní cenovou hladinu
- přesnou definicí: „Míra inflace nesmí být o více než 1,5 procentního bodu vyšší než míra inflace 3 členských států, které dosahují nejlepších výsledků.“[35]

2. Kritérium zdravých udržitelných financí
- toto kritérium je rozděleno na dvě části, které musí kandidátská země splňovat
- Kritérium veřejného deficitu: „Schodek veřejných financí nesmí být vyšší než 3 % HDP.“[36]
- Kritérium veřejného dluhu: „Veřejný dluh nesmí přesahovat 60 % HDP.“

3. Kritérium stability směnného kurzu a účasti v ERM II.
- „Kandidátská země se musí alespoň po dobu 2 let účastnit mechanismu směnných kurzů (ERM II), aniž by došlo k výrazným odchylkám od centrálního směnného kurzu stanoveného mechanismem ERM II nebo k devalvaci bilaterální centrální parity dané měny vůči euru.“[37]

4. Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb
- kritérium spojené s měnovou stabilitou
- „Úroveň dlouhodobých úrokových sazeb by neměla být o více než 2 procentní body vyšší než úroveň 3 členských států, které dosahují nejlepších výsledků z hlediska cenové stability.“[38]

Kritéria nominální konvergence pro vstup do eurozóny jsou často diskutována v médiích. Díky této medializaci má o nich povědomí i širší veřejnost. Velice často se o nich mluví v diskuzi o stabilitě veřejných financí v debatách ohledně přijetí jednotné měny eura. Toto téma je také předmětem odborné ekonomické literatury. Z dlouhodobého hlediska je řada zemí neplní, i když euro již zavedly (Španělsko, Řecko, Itálie). Česká republika v současné době většinu kritérií plní.

[35] Podmínky pro vstup do eurozóny – konvergenční kritéria. *Consilium* [online]. 2019 [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/joining-the-euro-area/convergence-criteria/
[36] Tamtéž
[37] Tamtéž
[38] Tamtéž

Výše uvedená kritéria, která jsou podkladem pro nominální konvergenci ale pro hlubší analýzu nestačí.

Například kritérium veřejného dluhu: *„Kritérium veřejného dluhu znamená, že poměr veřejného dluhu v tržních cenách k hrubému domácímu produktu nepřekročí 60 %, kromě případů, kdy se poměr dostatečně snižuje a blíží se uspokojivým tempem k referenční hodnotě. Veřejný dluh znamená hrubý úhrn dluhů v nominálních hodnotách na konci roku, konsolidovaných uvnitř a mezi jednotlivými odvětvími státního sektoru.“*[39]

Na uvedeném příkladu je vidět, že prosté plnění nominálních konvergenčních kritérií je pro zhodnocení konvergenčního procesu nedostačující. Proč je kritérium nastaveno na 60 % veřejného dluhu? Jednotlivé ekonomiky mají rozdílné charakteristiky, a proto u nich nemůže nominální či reálná konvergence probíhat stejně.

1.3.2 Relativní cenová hladina a koeficient ERDI

Relativní cenová hladina (comparative price level, dále jen CPL) je ukazatel srovnávající relativní cenové úrovně. Patří k jednomu z nejpoužívanějších ukazatelů v rámci mezinárodního srovnávání nejen v oblasti Evropské unie. CPL je definován jako podíl parity kupní síly (PPP) a nominálního kurzu v rámci srovnávání dvou ekonomik nebo konkrétní ekonomiky k integračnímu uskupení. Výsledkem je relativní odchylka PPP od skutečné hodnoty měnového kurzu měřená indexem, případně přepočtená na procenta. Inverzní, respektive reciproká hodnota představuje tzv. koeficient Exchange rate deviation index (ERDI). ERDI je tedy definován jako poměr mezi tržním (nominálním) měnovým kurzem a kurzem odpovídajícím právě paritě kupní síly.[40]

Pokud je tržní měnový kurz rovný paritnímu kurzu, pak je hodnota ERDI rovna jedné (resp. 100). V tomto případě je i relativní cenová hladina příslušných zemí rovna 100. V realitě se obvykle tržní kurz od parity kupní síly odchyluje, protože neexistuje dokonalá arbitráž zboží a také proto, že na vývoj tržního kurzu působí i faktory mimo reálnou ekonomiku (například kapitálové toky). Pokud hodnota koeficientu ERDI přesahuje hodnotu 1 poté je domácí měna vyjádřená nominálním

[39] ČNB, *Kritéria konvergence*. Česká národní banka [online]. Praha: Česká národní banka, © 2003-2017 [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni_vztahy/cr_eu_integrace/eu_integrace_04.html

[40] SPĚVÁČEK, Vojtěch, Milan ŽÁK a Anna KADEŘÁBKOVÁ, ed. *Růst, stabilita a konkurenceschopnost: aktuální problémy české ekonomiky na cestě do EU*. Praha: Linde, 2003, ISBN 80-861-3135-1.

měnovým kurzem podhodnocená. V tomto případě je relativní cenová hladina země s podhodnoceným kurzem nižší než cenová hladina ve srovnávané ekonomice, a to v rozsahu daném reciprokou hodnotou koeficientu ERDI. V opačném případě, kdy má koeficient ERDI nižší hodnotu 1, pak je relativní cenová hladina příslušné ekonomiky vůči srovnávané zemi či integračnímu uskupení vyšší než 100. Obě situace závisí nejen na ekonomické úrovni příslušné země, ale i na cenové a měnové politice. Veškeré kroky měnové politiky, mezi které patří stanovení úrokových sazeb, či kurzová politika mají v konečném důsledku vliv na nominální kurz a cenovou hladinu.[41]

Vývoj cenové hladiny příslušné ekonomiky vůči srovnávané zemi (či integračnímu uskupení) v čase lze rozložit na tzv. kurzový a inflační kanál.

$$CPL_{t+1} = CPL_t \times \frac{\frac{CPI_A}{CPI_B}}{\Delta ER_{A/B}} \qquad (1.4.)$$

Kde CPL t+1 je cenová hladina země A ku zemi B v roce t+1
CPL t je cenová hladina země A ku zemi B v čase t
Zlomek v čitateli je inflační diferenciál země A ku zemi B během období t+1
Jmenovatel představuje apreciaci či depreciaci měnového kurzu země A ku zemi B v průběhu roku t+1

Růst cenové hladiny země A ku zemi B tedy může probíhat třemi cestami

- apreciací nominálního kurzu země A ku zemi B
- růstem domácí cenové hladiny rychlejším v zemi A než v zemi B
- poklesem domácí cenové hladiny v zemi A tempem pomalejším než je deflace v zahraničí (země B)[42]

[41] SPĚVÁČEK, Vojtěch, Milan ŽÁK a Anna KADEŘÁBKOVÁ, ed. *Růst, stabilita a konkurenceschopnost: aktuální problémy české ekonomiky na cestě do EU*. Praha: Linde, 2003, 150-151. ISBN 80-861-3135-1.
[42] ROJÍČEK, Marek, Vojtěch SPĚVÁČEK, Jan VEJMĚLEK, Eva ZAMRAZILOVÁ a Václav ŽĎÁREK. *Makroekonomická analýza: teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing, 2016. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5858-9.

1.3.3 Index spotřebitelských cen

Základním ukazatelem vývoje inflace je index spotřebitelských cen. Růst cenové hladiny neboli inflace má na ekonomiku silný vliv. Snižuje kupní sílu peněz a ovlivňuje chování ekonomických subjektů, které obvykle s předstihem započítávají inflační očekávání do svého ekonomického chování a rozhodování. Na vývoj inflace působí řada faktorů na straně nabídky i poptávky. Centrální banky se snaží o cenovou stabilitu, a proto je sledování inflace jedním ze zásadních prvků makroekonomické analýzy.

Index spotřebitelských cen (CPI) vyjadřuje cenovou hladinu a vývoj spotřebitelských cen na spotřebním koši, který obsahuje vybrané zboží a služby placené obyvatelstvem. Do spotřebního koše jsou vybrány výrobky a služby, které se výrazně podílejí na výdajích obyvatelstva a pokrývají téměř celou sféru spotřeby. Soubor statků je tvořen několika stovkami položek. V současné době je to 775 položek, které jsou rozděleny na 12 hlavních kategorií spotřebitelského koše formou aritmetického váženého průměru individuálních cenových indexů. Každý statek má v koši svoji váhu, která je určena podílem výdajů na daný statek na celkových výdajích domácností. CPI je obvykle počítán jako Laspeyresův cenový index. Pro mezinárodní srovnání se však používá harmonizovaný index spotřebitelských cen (HICP). Tento index zahrnuje i výdaje zahraničních návštěvníků a tím lépe zohledňuje inflaci na daném území. Zároveň je do indexu HCPI zahrnován i vývoj cen bydlení soukromých vlastníků a bytů. HICP bude v praktické části použit pro propočty příspěvku inflačního diferenciálu pro analýzu nominální konvergence ČR k Rakousku. [43]

1.3.4 Balassa-Samuelsonův efekt

Mezi ekonomickou úrovní a cenovou hladinou existuje evidentní souvislost. Z dlouhodobého měřítka empirické výzkumy ukázaly, že země s vyšší cenovou hladinou jsou země ekonomicky vyspělejší a naopak.

„Změna reálného kurzu koruny v čase se skládá z příspěvků několika různých faktorů. Jedním z nich je odlišný vývoj produktivity práce v různých odvětvích domácí

[43] KADEŘÁBKOVÁ, A. A KOL. Ročenka konkurenceschopnosti České republiky. 1.vyd. Praha: Linde naklada-telství, 2005. ISBN 80-86131-64-5

a zahraniční ekonomiky. Příspěvek tohoto faktoru ke změně reálného kurzu se obvykle označuje jako Balassa-Samuelsonův (BS) efekt.“[44]

Balassa-Samuelsonův (dále BS) efekt vychází z rozdělení všech spotřebovávaných položek na obchodovatelné (náklady na mezinárodní arbitráž jsou nízké) a na neobchodovatelné (náklady na mezinárodní arbitráž jsou vysoké). Základním předpokladem BS efektu je odlišná produktivita práce v obchodovatelném a neobchodovatelném sektoru. V obchodovatelném sektoru by mělo docházet k rychlejšímu růstu produktivity práce, a tím pádem i růstu mezd pracovníků. V neobchodovatelném sektoru zboží nedochází k růstu produktivity práce a tím pádem ani k růstu mezd a obecně je tu mzdová úroveň nižší.[45]

BS předpokládá, že v dlouhodobém horizontu rostou mzdy ve všech odvětvích ekonomiky mzdy stejně. Pokud by však mzdy v mezinárodně neobchodovatelném sektoru nerostly a výrobci by drželi nízké tempo růstu mezd, které by reálně odpovídaly pomalejšímu růstu produktivity práce oproti obchodovatelnému sektoru statků, bude docházet k přesunu nabídky práce do sektoru, kde je tempo růstu mezd vyšší. Zákon nabídky a poptávky na trhu práce si tak vynucuje stejné tempo růstu mezd v obou sektorech bez ohledu na tempo růstu produktivity práce. Pokud chce výrobce udržet požadovanou ziskovost v sektoru mezinárodně neobchodovatelných statků, tak logicky musí dojít ke zvyšování cen a dochází tak k nabídkovému tlaku na růst cenové hladiny.[46]

Logika BS efektu je taková, že rozdílný vývoj produktivity práce v neobchodovatelném a obchodovatelném sektoru ve dvou rozdílných ekonomikách má velký vliv na diferenciál mezi rozdílem růstu cen v obou sektorech v ekonomice jedné země a mezi tímtéž rozdílem v ekonomice druhé (pro zjednodušení si představme Českou republiku a Rakousko). Diferenciál je determinantem reálného směnného kurzu CZK/EUR, protože reálná apreciace kurzu koruny se získá, když se nominální apreciace defluje relací mezi růstem cen v České republice a v Rakousku.[47]

Existují ovšem i studie vyvracející BS efekt. Četnost těchto studií se zvyšuje a je to zejména proto, že autoři přicházejí s řadou rozdílných výsledků, které se liší díky použité metodologii. Další argumenty, které studie zmiňují a tím vyvracejí BS

[44] Balassa-Samuelsonův efekt - Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2019 [cit. 2019.06.23]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/tematicke-prilohy-a-boxy/Balassa-Samuelsonuv-efekt
[45] Tamtéž
[46] MANDEL, Martin a Vladimír TOMŠÍK. *Reálný kurz české koruny a ceny mezinárodních neobchodovatelných statků* [online]. , 1-10 [cit. 2019-06-24]. Dostupné z: https://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=aop&pdf=89.pdf
[47] Balassa-Samuelsonův efekt - Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2019 [cit. 2019.06.23]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/tematicke-prilohy-a-boxy/Balassa-Samuelsonuv-efekt

efekt tkví v tom, že ekonomické odlišnosti zemí nejsou zapříčiněny pouze rozdílnou produktivitou práce, ale také změnou makroekonomického prostředí a strukturálními odlišnostmi, které jsou v jednotlivých zemích patrné. Makroekonomické změny a strukturální odlišnosti jsou typické pro země střední Evropy, a to z důvodu jejich transformace. Česká republika zde není výjimkou. Výsledky studií pak často poukazují na proces transformace, který má diametrálně vyšší váhu v cenové konvergenci než BS efekt. Studie zmiňují rozsah efektu až 3 %.[48]

1.4 Ekonomický a politický vývoj ČR a Rakouska

Přestože jsou Česká republika a Rakousko sousedící země a z historického hlediska byly i součástí státního útvaru Rakousko-uherské monarchie, jsou tyto země, aspoň po ekonomické stránce, značně rozdílné. Před hlubší hospodářskou komparací těchto dvou zemí je důležité přiblížit ekonomicko-politický vývoj před srovnávaným rokem i vývoj následný. Politický vývoj často ovlivňuje vývoj ekonomický a naopak. Tato část práce se zaměří na stručné zhodnocení těchto aspektů v příslušném období.

1.4.1 Ekonomický vývoj ČR

Česká republika vznikla 1. 1. 1993 rozdělením České a Slovenské Federativní republiky. Před Českou republiku bylo postaveno několik zásadních překážek a tou hlavní z nich byla transformace centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní. I přestože má tato práce zkoumat léta 1997 – 2017, tak je nutné si připomenout, že počátek procesu transformace lze datovat rokem 1991, kdy začal faktický přechod z centrálně plánované ekonomiky na tržní ekonomiku. V lednu roku 1991 proběhla jednorázová liberalizace cen, která způsobila skokový nárůst inflace, a to až na hodnotu 55 %. V témže roce došlo zároveň k 11% propadu ekonomické aktivity, což bylo způsobeno výše zmíněnou inflací, propadem reálných mezd a zejména rozpadem trhů RVHP. Tento rozpad nás donutil na přeorientování se na západní země Evropy, což se samozřejmě v dlouhodobém horizontu jevilo jako skvělý krok kupředu. Část propadu ekonomiky byl reflektován i v úbytku kdysi velmi rozšířené a neprodejné produkce na sklad (tvoření zásob). Západní tržní ekonomiky neměly

[48] DOBRINSKY, Rumen. Catch-up inflation and nominalconvergence: Thebalancingactfornew EU entrants. *Economicsystem* [online]. , 428-430 [cit. 2019-06-25]. ISSN 0939-3625. Dostupné z: http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0939362506000586

zájem o obsolentní produkci, která byla tehdy převážně vyráběna v rámci bloku RVHP. [49]

V následujících čtyřech letech mezi 1991–1995 se podařilo stlačit inflaci pod 10 %, což bylo velmi důležité vzhledem k předchozí výši 55 %. Celkově se dařilo stabilizovat českou ekonomiku, což vedlo k obnovení ekonomického růstu, stabilitě kurzu české koruny, rozumnému deficitu veřejných financí a nízké nezaměstnanosti. Nezaměstnanost byla samozřejmě větší než z dob komunismu, ale to zejména protože v období centrálně plánované ekonomiky byla formálně vykazovaná plná zaměstnanost, což neodpovídalo realitě. V neposlední řadě začal do České republiky proudit zahraniční kapitál ve formě nejprve dluhového kapitálu a počínaje polovinou devadesátých let i formou přímých investic. Zároveň postupovala liberalizace finančních trhů, prohlubovala se směnitelnost české koruny, měnila se legislativa a privatizoval majetek, a to všechno v poklidném prostředí rozdělené federace.[50]

Po roce 1995 se však začaly objevovat problémy. Začala narůstat vnitřní nerovnováha, která byla způsobena růstem mezd, ale ne růstem produktivity práce. V podmínkách malé otevřené ekonomiky se však vnitřní nerovnováha neprojevovala zrychlujícím růstem inflace (i když 11% inflace by na dnešní dobu byla hodně vysoká), ale ve vyšším importu a narůstajícím deficitu běžného účtu platební bilance. V režimu fixního kurzu a současně liberalizovaných kapitálových toků nebyla měnová politika schopna čelit takovému přehřívání ekonomiky a růstu vnější nerovnováhy. Zahraniční investoři začali ztrácet důvěru v ČR a docházelo tedy k velkému odlivu zahraničního krátkodobého kapitálu. To vše vedlo k prudkému oslabení koruny. ČNB zbývala jediná možnost a to upustit od fixního měnového kurzu a nahradit ho kurzem plovoucím. To se přesně stalo v roce 1997.[51]

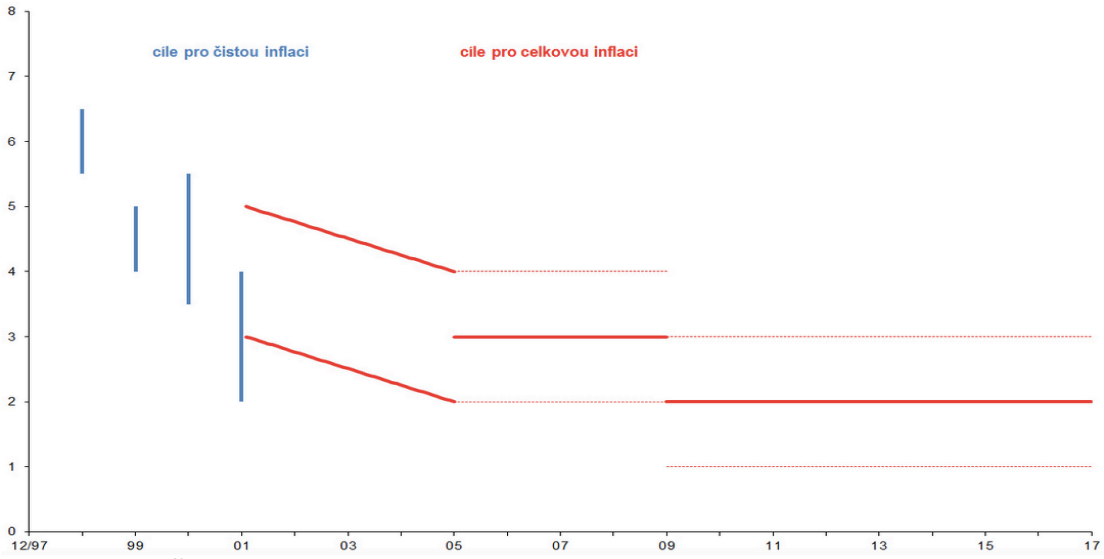
Přechod na plovoucí měnový kurz způsobil výkyvy v inflaci. V druhé polovině 1997 se míra inflace přehoupla přes 10 % z tehdejších 6 %. Do poloviny roku 1998 se inflace dostala k hranici 13 %. Růst peněžní zásoby byl výrazně utlumen přijmutím dvou „vládních balíčků“ týkajících se mzdových opatření, restriktivní fiskální politiky a zpřísnění měnové politiky.[52]

[49] Ekonomický vývoj na území České republiky. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2019-07-27]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/prurezova_temata_menova_politika/1_ekonomicky_vyvoj_na_uzemi_ceske_republiky.html
[50] Tamtéž
[51] Tamtéž
[52] Tamtéž

Poptávkové tlaky zde téměř nepůsobily. Na vině byly tlaky nákladové, a to z důvodu nepřímých daních, regulovaných cen a oslabeného kurzu. Inflační očekávání nebyla nijak ukotvena, inflace tedy mohla vystoupat až do závratných výšin, k čemuž byla velice náchylná. Hyperinflace už potkala v minulosti i v současnosti mnoho zemí, čehož se chtěla ČR vyvarovat.[53]

V některých zemích jako třeba Rusko došlo k vysoké inflaci, čemuž se Česká republika chtěla vyvarovat postupným snižováním úrokových sazeb, které byly stále v roce 1998 dvouciferné. Po měnovém otřesu byly banky velice obezřetné, a proto se úrokové sazby snižovaly velice pomalu. To však vedlo ke stále se snižujícímu objemu úvěrů, meziročnímu poklesu hospodářské aktivity a velmi pomalému zotavování české ekonomiky. To rovněž vedlo ke zhoršování situace v podnikatelské sféře. Začalo docházet k nesplácení některých úvěrů, což vedlo k problémům některých bank.[54]

Graf 2: Vývoj inflačních cílů v období 1998 - 2017

Zdroj: ČNB

Až v roce 1999 se podařilo snížit inflaci a obnovit ekonomický růst. Povedlo se stlačit inflaci spotřebitelských cen pod 5 %, což bylo v období samostatné České republiky nejnižší číslo. Především díky novému sledovanému cíli měnové politiky v podobě cílování inflace se podařilo snižovat inflaci a následně ji stabilizovat na

[53] ŽÍDEK, Libor. Česká ekonomika v 90. letech. 1. vyd. Brno: ESF-MU, 2004. ISBN 80-210-3551-X.
[54] Ekonomický vývoj na území České republiky. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2019-07-27]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/prurezova_temata_menova_politika/1_ekonomicky_vyvoj_na_uzemi_ceske_republiky.html

nízkých hodnotách. Jedinou výjimkou byl rok 2008, kdy se inflace vyšplhala nad 6% hranici. Hlavní roli zde sehrál rychlý růst zahraničních komodit, jednorázová úprava nepřímých daní a uvolnění regulovaných cen. HDP rostl 0,5% rychlostí v prvním čtvrtletí roku 1999, v posledním roce 2004 už to bylo 5,6 %. Zde měl hlavní vliv na růst HDP vstup České republiky do EU 1. května 2004. Náš legislativní a institucionální rámec se EU začal velice přibližovat. V následujících dvou letech překračoval ekonomický růst 7 % nebo se této hranici aspoň blížil. Období mezi lety 1999–2007 označujeme jako období ekonomického růstu.[55]

Postupné zpomalování růstu v letech 2007 a hlavně 2008 bylo následující rok vystřídáno ekonomickým propadem, a to zejména z důvodu světové finanční krize. Špatná globální situace, a zejména ta evropská, bránila rychlejšímu oživení v roce 2010. Do dluhové krize se v eurozóně dostala spousta zemí, což vedlo ke zpomalení ekonomického růstu v průběhu roku 2011 a k úplnému poklesu v následujících dvou letech. Spolu s tím klesala inflace a hrozil nám pád do deflační pasti. Aby se tomu zabránilo, ČNB uvolnila měnovou politiku, která v situaci úrokových sazeb, které byly ve výši technických nul znamenala přijetí kurzového závazku spočívající v udržování kurzu koruny k euru na úrovni 27 korun a slabší. Tato měnová intervence přispěla k návratu ekonomiky do růstové trajektorie od roku 2014. Přispěla k růstu zaměstnanosti a mezd. ČNB však musela intervenovat déle, než si vytyčila. Zabránila sice deflaci, propadu cen energetických surovin a potravin, ale utlumený vývoj v eurozóně dlouho bránil dosažení požadované 2% inflace, k čemuž došlo až v závěru roku 2016. V dubnu 2017 tedy ČNB oficiálně upustila od tohoto závazku a vrátila se ke standardnímu nástroji měnové politiky – úrokovým sazbám.[56]

1.4.2 Politický vývoj v ČR

Následující kapitola se bude zabývat stručným politickým vývojem. Jak již bylo zmíněno výše, ekonomický a politický vývoj spolu často vystupují ruku v ruce. Není možné v této práci podrobně popsat politický vývoj, a proto se práce bude věnovat hlavně složením vlád od roku 1993 do roku 2017. Za 26 let dlouhou historii České republiky se střídali na premiérském křesle pouze kandidáti ze dvou stran, a to z Občanské demokratické strany (ODS) a z České strany sociálně demokratické

[55] Ekonomický vývoj na území České republiky. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2019-07-27]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/prurezova_temata_menova_politika/1_ekonomicky_vyvoj_na_uzemi_ceske_republiky.html
[56] Tamtéž

(ČSSD). Za těchto 26 let ale třikrát došlo k situaci – která byla většinou zapříčiněna vládní krizí či nějakým problémem – kdy musela být ČR řízena dočasnou úřednickou vládou (vláda nezávislých odborníků). Stalo se tak v roce 1998 (vláda Josefa Tošovského), v roce 2009–2010 při předsednictví EU (vláda Jana Fischera) a mezi lety 2013–2014 (vláda Jiřího Rusnoka). ODS je strana, která je dlouhodobě profilována jako strana pravicová, naproti tomu ČSSD strana levicová. V ČR se díky poměrnému volebnímu systému často stává, že jsou vlády nestabilní nebo se opírají o těsnou většinu. I přestože je programově ODS a ČSSD velice rozdílná, tak společně vládly mezi lety 1998–2002, kdy podepsaly tzv. opoziční smlouvu. Premiérem byl současný úřadující prezident Miloš Zeman.[57]

Při pohledu na ekonomický vývoj a rozdělení vlád je viditelné, že když je země v konjunktuře a HDP roste, tak je u moci ČSSD a naopak, když je země v recesi, tak vládne buď ODS nebo úřednická vláda. O důvodech, proč tomu tak skutečně je, se vedou dlouhé politické diskuze. Někdo to přičítá druhu politiky, kterou strany provádí a někdo naopak šikovnému využívání ekonomického cyklu.

Tabulka 1: Vlády České republiky

Pořadí	Premiér	Strana	Ostatní strany	Mandáty
1.	Václav Klaus 1.	ODS	KDS, ODA, KDU-ČSL	106 / 200
2.	Václav Klaus 2.	ODS	ODA, KDU-ČSL	98 / 200
3.	Josef Tošovský	úřednická	US, ODA, KDU-ČSL	129 / 200
4.	Miloš Zeman	ČSSD	ODS (opoziční smlouva)	73 / 200
5.	Vladimír Špidla	ČSSD	US-DEU, KDU-ČSL	101 / 200
6.	Stanislav Gross	ČSSD	US-DEU, KDU-ČSL	101 / 200
7.	Jiří Paroubek	ČSSD	US-DEU, KDU-ČSL	101 / 200
8.	Mirek Topolánek 1.	ODS	bez důvěry	96 / 200
9.	Mirek Topolánek 2.	ODS	SZ, KDU-ČSL	100 / 200
10.	Jan Fischer	úřednická	ODS, ČSSD, SZ	156 / 200
11.	Petr Nečas	ODS	TOP 09, VV/LIDEM	118 / 200
12.	Jiří Rusnok	úřednická	KDU-ČSL, (ČSSD)	93 / 200
13.	Bohuslav Sobotka	ČSSD	ANO, KDU-ČSL	110 / 200

Zdroj: Úřad vlády ČR

[57] *Vláda České republiky* [online]. (c)2009-2019 [cit. 2019-07-28]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/

1.4.3 Ekonomický vývoj Rakouska

Když se ohlédneme do velmi vzdálené minulosti, tak velice významnou ránu utrpěla rakouská ekonomika po rozpadu Rakousko-uherské monarchie. Hlavním důvodem bylo to, že přibližně 70 % průmyslové výroby zůstalo na českém území.[58]

Nicméně své nejhorší období dějin si Rakousko vytrpělo během druhé světové války. Začátkem 90. let však nemuselo procházet jako Česká republika nebo Slovensko „šokovou" transformací ekonomiky, která s sebou nesla značný propad výkonnosti. Naopak Rakousko bylo v začátku 90. let fungující a prosperující tržní ekonomikou, která byla skvěle připravená na vstup do Evropské unie.

V roce 1995 na tom bylo Rakousko podle HDP na obyvatele v paritě kupní síly nejlépe ze všech zemí Evropské unie. Lépe na tom bylo pouze Švýcarsko a Norsko, které však členy EU nebyly a dodnes jimi nejsou. Z tohoto pohledu tedy bylo Rakousko třetí ekonomicky nejvyspělejší zemí Evropy a jak již bylo zmíněno, první zemí EU. Oproti ČR a Slovensku, jejichž ekonomiky v té době fungovaly teprve tři roky samostatně a musely začít fungovat s oddělenými měnami a odlišným směnným kurzem k hlavním měnám, je evidentní, že Rakousko v tomto porovnání mělo úplně jinou výchozí pozici. Podmínky, ze kterých tyto země startovaly byly diametrálně odlišné.[59]

V letech 1997 a 1998, kdy ČR upustila od fixního měnového kurzu a dostala se do měnové krize, se v Rakousku nic takového neodehrávalo. Rakouská ekonomika ve výše zmíněných letech významně rostla a to o 2,2 % respektive o 3,6 % HDP. Bylo to dokonce opět více než evropský průměr. Zopakovat konjunkturní fázi s takovýmto růstem HDP se Rakousku znovu podařilo až v roce 2005–2006 (přírůstek HDP v průměru 3,5 % ročně).[60]

V následující tabulce lze vidět průměrný růst ekonomik Rakouska, České republiky a EU 28 za tři rozdílná období.

[58] BAAR, Vladimír. *Hospodářský zeměpis. Regionální aspekty světového hospodářství*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, s. r. o., 2003. ISBN 80-86034-50-X. Kapitola Sociálně-ekonomický vývoj,
[59] DUBSKÁ, Drahomíra. *Srovnávací analýza vývoje ekonomik České republiky, Slovenska a Rakouska* [online]. Praha, 2016, 28.1.2016, , 41 [cit. 2019-07-28]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/38519150/32029016a.pdf/d49fc4ff-0fad-4bb4-9d74-4e9018da16a1?version=1.1
[60] Tamtéž

Tabulka 2: Průměrná meziroční tempa růstu HDP ekonomik ČR, Rakouska a EU 28

1998-2004 v průměru ročně	ČR	2,7 %	AT	2,5 %	EU	2,5 %
1998-2014 v průměru ročně	ČR	2,4 %	AT	1,8 %	EU	1,6 %
2004-2014 v průměru ročně	ČR	2,4 %	AT	1,4 %	EU	1,1 %

Zdroj: Eurostat

Rakousko rostlo v letech 1998–2004 průměrným tempem 2,5 %, což bylo odpovídalo tempu růstu EU 28 a o desetinu bodu předbíhalo země EU 15 (2,4 %) a zároveň i uskupení zemí, které dnes odpovídají současné struktuře a počtu zemí eurozóny (2,3 %). Nelze si nevšimnout rychlejšího růstu ČR než Rakouska. Hlavním důvodem je, že rakouská ekonomika byla od té české ve výrazném odstupu, což ČR favorizuje v průměrném růstu HDP. Rakouskou ekonomiku dohání (konverguje k ní). Vlivem nízké ekonomické základny rostly rychleji než Rakousko např. pobaltské země, Španělsko, Švédsko nebo Finsko. Nejvyšší ekonomickou výkonnost ukázalo Irsko, naopak nejmenší průměrný příspěvek vykázalo v letech 1998–2004 Německo.[61]

Po roce 2004 byla výkonnost ekonomiky Rakouska velice zajímavá v tom, že po rozšíření EU o nové země, tak i za celé období 1998–2014 rostl rakouský HDP rychleji než průměr „starých" zemí (EU 15), tak i celé EU 28, i když celé tempo růstu Unie bylo hlavně podporováno rychlou dynamikou nově přistoupivších zemích, jako bylo například Slovensko nebo Česká republika. Jestliže se mezi lety 1998–2004 řadilo Rakousko do druhé až třetí třetiny v pořadí dynamiky evropských zemích, tak v období 2004–2014 se pozice Rakouska zlepšila. Dostalo se zhruba do jeho poloviny s průměrným růstem 1,4 % a normálním růstem 0,8 %. Spolu s Německem patřilo k několika zemím Unie, které dynamicky rostly v letech 2006 a 2007. Lze usuzovat, že obě země těžily ze sousedství s novými členskými zeměmi a jejich zesílenou poptávkou po zboží právě z Rakouska a Německa.[62]

Jestliže se o předchozích letech dá mluvit jako o konjunktuře a vysokém růstu, tak v roce 2015 se růst výrazně zpomalil a s ním i celá rakouská ekonomika. Z odhadovaného růstu 1,5 % bylo v květnu pouze 0,8 %, avšak průměrný růst HDP byl na konci roku 1,1%. Nic to nemění na tom, že to byl jeden z nejhorších roků pro

[61] DUBSKÁ, Drahomíra. *Srovnávací analýza vývoje ekonomik České republiky, Slovenska a Rakouska* [online]. Praha, 2016, 28.1.2016, , 41 [cit. 2019-07-28]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/38519150/32029016a.pdf/d49fc4ff-0fad-4bb4-9d74-4e9018da16a1?version=1.128.1.2016, , 41 [cit. 2019-07-28]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/38519150/32029016a.pdf/d49fc4ff-0fad-4bb4-9d74-4e9018da16a1?version=1.1

[62] Tamtéž

ekonomiku Rakouska. Soukromá spotřeba v roce 2015 klesla pod 1 % a to dokonce až na 0,4 %. Míra inflace se dostala na úroveň 0,8 %.[63]

V roce 2016 už HDP (reálně) rostlo rychlostí 2 % a soukromá spotřeba se oproti předchozímu roku zvětšila na 1,4 %. Zároveň začalo v roce 2014 až do roku 2016 docházet k postupnému nárůstu vzájemné obchodní výměny mezi Rakouskem a ČR. V roce 2016 došlo k nárůstu obratu o 4,1 % oproti předchozímu roku.[64]

Rok 2017 byl predikován jakožto rok s jedním z největších růstů HDP. Meziroční růst činil 2,6 % a prognóza na rok příští byla ještě lepší. Pokles nezaměstnanosti na 5,5 % byl doprovázen slušným růstem zaměstnanosti a to o 1,7 %.[65]

1.4.4 Politický vývoj Rakouska

Rakousko je federativní republika, která přímo sousedí s Českou republikou. Rakouská federace je tvořena devíti autonomními státy. Všechny tyto spolkové státy mají psanou ústavu, která je opravňuje být samostatnými jednotkami fungujícími na principu parlamentní demokracie. Nicméně autonomnost těchto spolkových států je čistě teoretická, protože politický systém Rakouska se podobá spíše systému Německa.[66]

Zákonodárnou moc v Rakousku tvoří dvoukomorový parlament, který sestává ze Spolkové rady (Bundesrat) – členové jsou voleni zemskými sněmy spolkových zemí a z Národní rady (Nationalrat) – volená přímo obyvateli. Předsedou Národní rady je většinou představitel nejsilnější politické strany. Zasedá zde 183 poslanců. Druhá komora parlamentu, Spolková rada má 63 členů. Hlavou státu je prezident, který je přímo volený. Z povahy jeho pravomocí je to však hlavně funkce reprezentativní, stejně jako by to mělo být u nás v ČR. V čele vlády stojí spolkový kancléř.[67]

Politické spektrum Rakouska začíná být v posledních dobách různorodější, aspoň co se týče počtu politických stran, nicméně ho můžeme rozdělit mezi do tří

[63] Aktuální vývoj a prognózy. *Ministerstvo zahraničních věcí* [online].[cit. 2019-07-29]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/vienna/cz/obchod_a_ekonomika/obecne_obchodni_informace/charakteristika_rakouske_ekonomiky/charakteristika_rakouske_ekonomiky.html
[64] Česko - rakouské hospodářské vztahy. *Ministerstvo zahraničních věcí* [online].[cit. 2019-07-29]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/vienna/cz/obchod_a_ekonomika/obecne_obchodni_informace/charakteristika_rakouske_ekonomiky/charakteristika_rakouske_ekonomiky.html
[65] Aktuální vývoj a prognózy. *Ministerstvo zahraničních věcí* [online].[cit. 2019-07-29]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/vienna/cz/obchod_a_ekonomika/obecne_obchodni_informace/charakteristika_rakouske_ekonomiky/charakteristika_rakouske_ekonomiky.html
[66] Říchová, B. (2004). Rakouská republika.Říchová, B.(2004): Komparace poli-tických systémů II., Praha, Oeconomica.
[67] Tamtéž

základních táborů: levicového, katolicko-konzervativního a nacionalistického. Tyto tábory se utvářely již od 19. století a položily základy dnešním nejsilnějším politickým stranám – Sociálně-demokratické strany Rakouska (Sozialdemokratische Partei Österreichs-SPÖ), Rakouské strany lidové (Österreichische Volkspartei-ÖVP), a Svobodné strany Rakouska (Freiheitliche Partei Österreichs-FPÖ). Rakouský model politických stran byl až do 90. let charakterizován svým bipartismem, zcela dominantní pozicí dvou stran (SPÖ a ÖVP). Tuto synergii narušila až v 90. letech třetí strana FPÖ, která se však do vlády dostala až v roce 2000 jako rovnocenný partner. Získat křeslo spolkového kancléře se jí však dosud nepodařilo viz. tabulka spolkových kancléřů níže.[68]

Tabulka 3: Kancléři Rakouska v letech 1986–2019

Kancléři Rakouska v letech 1986–2019		
Jméno a příjmení	**Ve funkci**	**Strana**
Franz Vranitzky	1986–1997	SPÖ
Viktor Klima	1997–2000	SPÖ
Wolfgang Schüssel	2000-2007	ÖVP
Alfred Gusenbauer	2007-2008	SPÖ
Werner Faymann	2008-2016	SPÖ
Reinhold Mitterlehner ***(zastupující)***	2016	ÖVP
Christian Kern	2016-2017	SPÖ
Sebastian Kurz	2017–2019	ÖVP*[69]

Zdroj: Bundeskanzleramt, vlastní zpracování

[68] Říchová, Blanka a kol. 1999. Komparace politických systémů II. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze.

[69] *Na konci května roku 2019 se stala první spolkovou kancléřkou v historii Brigitte Bierleineová, která tak musela dočasně opustit funkci šéfky rakouského soudu. Stalo se tak v reakci na aféru šéfa vládní strany Heinze-Christiana Stracheho, který s údajnou neteří ruského oligarchy domlouval podporu strany FPÖ výměnou za dohození státních zakázek. Sebastian Kurz sám rezignoval na post kancléře a chtěl, aby vládu s odvolanými ministry za stranu FPÖ dovedl k předčasným volbám lidovecký vícekancléř a ministr financí Hartwig Löger. Vládě však byla vyslovena nedůvěra a do předčasných voleb Rakousko dovede právě Brigitte Bierleineová a její úřednická vláda. Pověření dostala od prezidenta Rakouska Alexandera Van der Bellena.

2 Analýza konvergence ČR k Rakousku v období 1997–2017

Tato část práce se bude věnovat analýze zkoumaného období mezi lety 1997–2017 charakterizující konvergenční proces České republiky k Rakousku. Hlavním cílem této části práce je zhodnotit reálnou a nominální konvergenci a kvantifikovat, jak se české ekonomice daří dohánět tu rakouskou. Kapitoly reálné a nominální konvergence budou od sebe odděleny a vždy budou doplněny patřičnými grafy či výpočty včetně interpretace a výsledného zhodnocení.

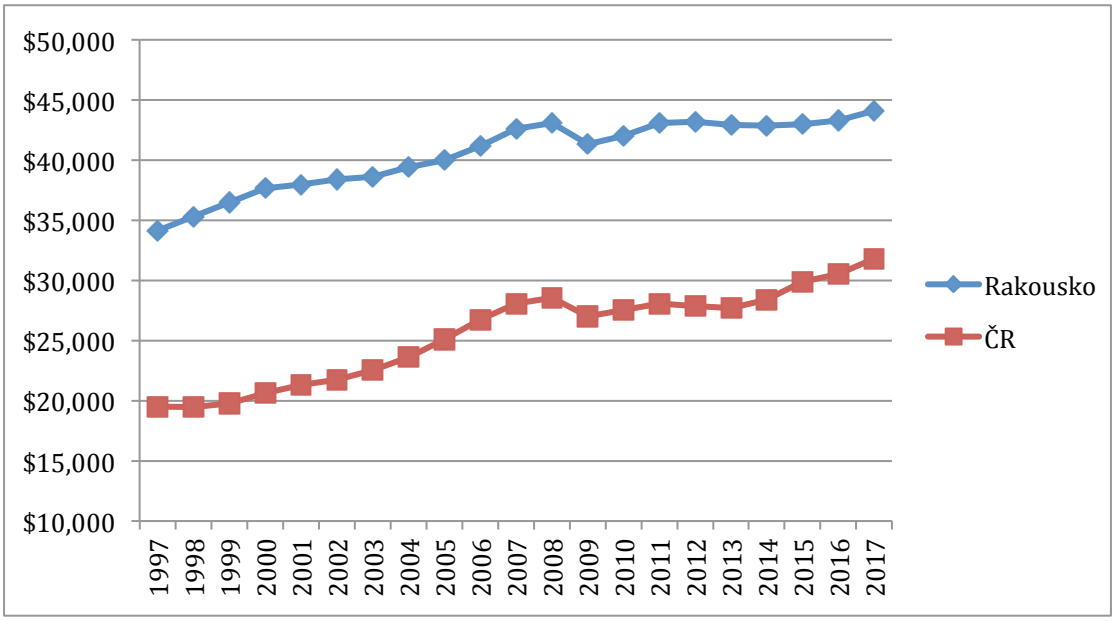
2.1 Reálná konvergence 1997–2017

Za hlavní ukazatel zhodnocení reálné konvergence ČR k Rakousku byl zvolen HDP na obyvatele v PPP, jelikož je tento ukazatel nejčastěji používaný ke zhodnocení reálné konvergence, resp. ke sbližování ekonomické úrovně dvou zemí. Hlavní výhodou ukazatele HDP na obyvatele v PPP je, že dokáže objektivně zhodnotit výkonnost ekonomik dvou úplně rozdílných zemí. Může tedy takto porovnávat země s mnohem méně výkonnými ekonomikami a méně obyvateli, se zeměmi s větší ekonomickou silou a hodně obyvateli. To například u celkového HDP není objektivně možné, protože jde pouze o ukazatele za celou ekonomiku bez ohledu na její rozměr. Datová základna byla založena na databázi OECD, protože jsou potřebná data k dispozici za celé zkoumané období od roku 1997–2017. Evropský statistický úřad (Eurostat) volí trochu jinou metodiku a sleduje HDP členských zemí EU v PPS (standard kupní síly). Je podstatné, že data převzatá z OECD jsou vyjádřena v tzv. mezinárodních dolarech. Současně bylo hlavním důvodem volba statistik z OECD fakt, že uvádí údaje již od roku 1990. Námi zkoumané období je tedy celé zmapované, na rozdíl od Eurostatu, který má ČR ve svých statistikách až od roku 2004. Data z OECD splňují všechny podmínky pro mezinárodní srovnání. Díky všem těmto skutečnostem se při sestavování časové řady předešlo mylné interpretaci výsledků.

2.1.1 HDP na obyvatele v PPP

Následující graf zobrazuje vývoj HDP na obyvatele v mezinárodních USD, v PPP v letech 1997–2017 pro Českou ekonomiku i pro Rakousko.

Graf 3: Vývoj HDP na obyvatele v PPP v letech 1997-2017

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Z grafu č. 3 lze vyčíst, že celkový trend ve vývoji HDP na obyvatele v PPP byl velice podobný. V roce 1997–1998 však můžeme vidět u ČR pokles zapříčiněný nepříznivým hospodářským vývojem v ČR, popsaným v části věnované ekonomickému vývoji ČR v uplynulých dvou dekádách. Naproti tomu Rakousko v tomto období negativní vývoj ekonomické úrovně nezaznamenalo.

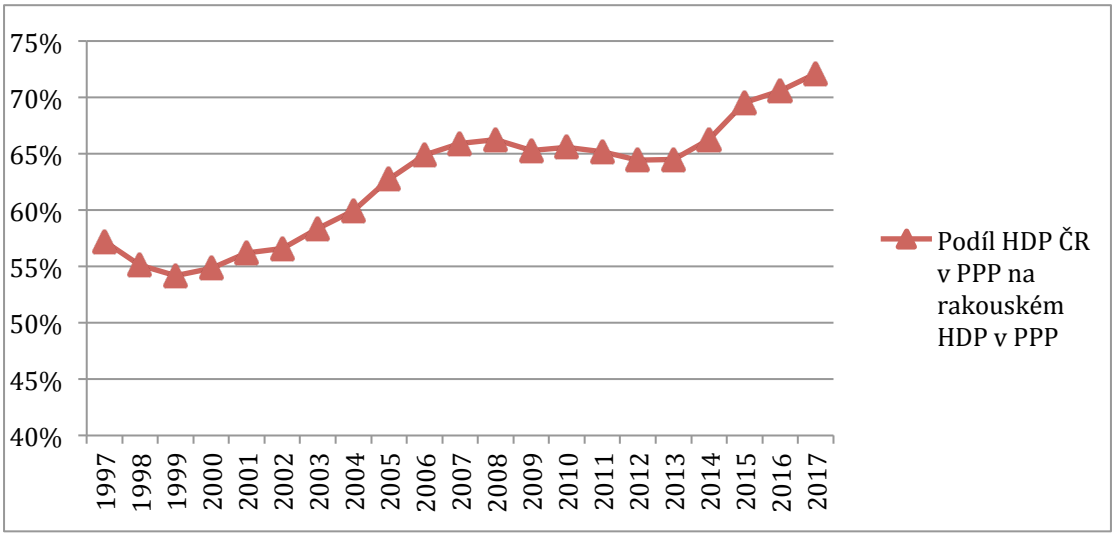
V ČR došlo v roce 1997 k liberalizaci české koruny. Jak již bylo zmíněno výše, došlo k uvolnění fixního kurzu a přesunu ke kurzu plovoucímu. Mezi těmito lety došlo k výrazné inflaci, která se v roce 1998 vyšplhala až na 13% hranici.[70]

Tato recese ovlivnila českou ekonomiku do začátku nového století. Pak je jasně vidět vzrůstající trend růstu a oživení ekonomiky. HDP na obyvatele v PPP v ČR rostlo rychleji než v Rakousku. Obě ekonomiky rostly až do roku 2008, kdy celosvětová ekonomická krize zapříčinila recesi. Od roku 2014 je vidět, že česká ekonomika se v ukazateli ekonomické úrovně opět přibližuje ekonomické úrovni

[70] Ekonomický vývoj na území České republiky. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2019-07-27]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/prurezova_temata_menova_politika/1_ekonomicky_vyvoj_na_uzemi_ceske_republiky.html

Rakouska. V Rakousku je viditelná stagnace mezi lety 2014–2016. V roce 2017 se rakouská ekonomika opět navrací k růstu ekonomické výkonnosti, měřené ukazatelem HDP na 1 obyvatele v PPP, ale opět pomaleji než ekonomika ČR. Lze říci, že dvě problematická hospodářská období (recese počínající 1997 a post krizový pomalý růst v letech 2009-2013 proces reálné konvergence ČR k Rakousku značně poznamenaly.

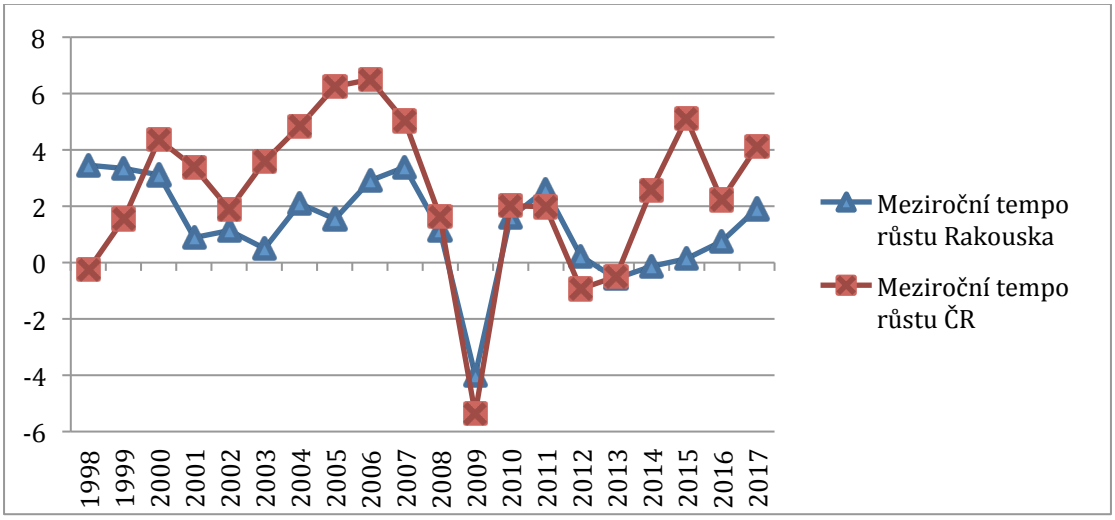
Graf 4: Podíl HDP ČR na obyvatele v PPP na rakouském HDP na obyvatele v PPP

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Graf č. 4 přibližuje podíl HDP ČR na obyvatele v PPP na rakouském HDP na obyvatele v PPP, který ukazuje jaké relativní ekonomické úrovně ekonomika ČR k Rakousku dosáhla. Na začátku sledovaného období, tedy v roce 1997 dosahovala ČR na mírně nadpoloviční úroveň HDP na 1 obyvatele v PPP Rakouska – konkrétně na 57,2 %. Opět zde můžeme vidět propad v konvergenci ekonomiky v letech 1997–2000, který jak už bylo zmiňováno byl zapříčiněn první post transformační recesí. Z 57,2 % se ekonomika postupně propadla na 54,2 %, což je také nejhorší poměr za sledované období. V následujících letech se ekonomika vymanila z recese a díky obnovenému hospodářskému růstu konvergovala úspěšně k Rakousku. Svého vrcholu před vypuknutím světové krize dosáhla ve stejném roce, tedy v roce 2008, kdy HDP ČR v PPP vůči Rakousku dosáhl 66,3 %. V období mezi lety 2008–2013 se poměr pohyboval mezi 64,5 %-66,5 %. Po skončení krize začal český HDP na obyvatele v PPP opět konvergovat k rakouské ekonomické úrovni. V roce 2016 se ČR dostala na úroveň 70,5 % a v roce 2017 na historické maximum 72,1 %.

Graf 5: Meziroční tempo růstu HDP na obyvatele v PPP

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Graf č. 5 znázorňuje meziroční tempo růstu HDP na obyvatele v PPP obou srovnávaných zemí. Tato práce zkoumá rok 1997–2017, ale kdybychom se podívali o pět let zpátky, tak by graf vypadal trošku jinak. Mezi lety 1994–1995 bychom mohli pozorovat zvyšující se meziroční růst a poté jeho výrazné zpomalování až do roku 1997, kdy se meziroční růst přiblížil nulové hodnotě. V roce 1998 bylo tempo růstu prvně záporné v historii samostatné ČR z důvodů již výše zmíněných. Meziroční růst Rakouska se v letech 1998–2000 pohyboval okolo vysokých 3,5 %, které zároveň bylo maximum za celé zkoumané období. Ekonomika ČR v tomto období také rostla a v roce 2000 se prvně v ukazateli meziročního tempa růstu HDP na obyvatele v PPP dostala před rakouskou ekonomiku, zejména protože došlo k zotavení českého hospodářství. V procentuálním vyjádření ČR meziročně rostlo o 4,37 %. Po pomalejším růstu obou zemí v roce 2002 je vidět rozdílný vývoj obou ekonomik. Zatímco ČR meziročně rostla čím dál více, Rakousko se v průměru pořád pohybovalo okolo 2 %. V roce 2006 ČR konvergovala nejrychleji za celé zkoumané období k rakouské ekonomice. Meziroční růst dosáhl nejvyšší hodnoty 6,5 %. Další tři roky se meziroční růst snižoval. V roce 2009 po krizi se však rakouská ekonomika vzpamatovala mnohem lépe než česká a zde můžeme pozorovat divergenční proces, který byl naposledy k vidění v roce 1999. Následující rok ovšem už ČR rostla opět rychleji. Mezi lety 2010–2012 meziroční růst zpomaloval a ekonomika ČR opět divergovala. V letech 2012 a 2013 dokonce došlo k zápornému růstu. Od roku 2013 až do konce zkoumaného období sledujeme konvergenční trend.

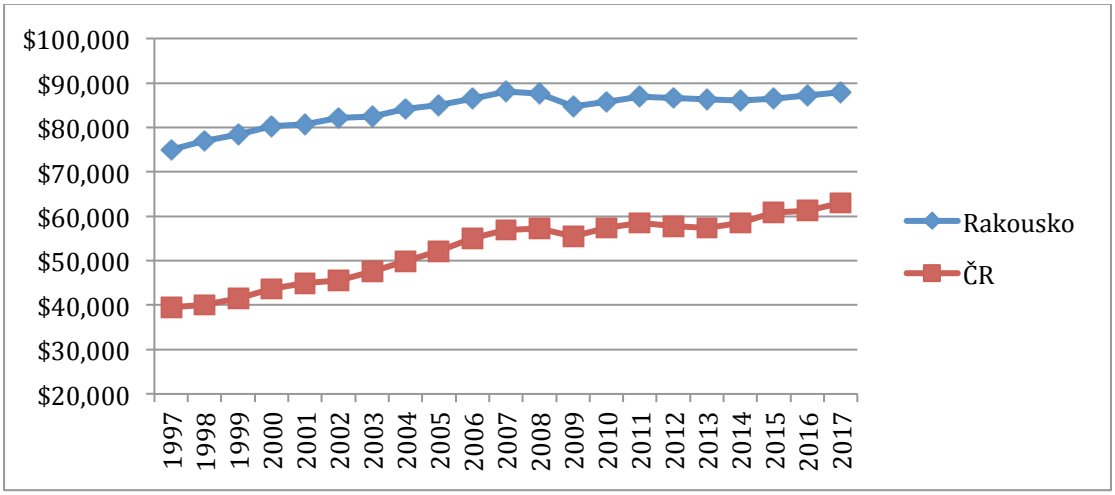
Z grafu č. 4 můžeme konstatovat, že ČR k Rakousku v letech 1997–2017 reálně konvergovala. V roce 1997 byla ekonomická úroveň ČR v HDP na obyvatele v PPP na 57,2 % a na konci zkoumaného období, tedy v roce 2017 již na 72,1 %. Došlo tedy ke sblížení ekonomické úrovně obou zemí v rozsahu 15 procentních bodů. ČR měla rozhodně horší výchozí pozici, a to už jen z důvodu, že transformace centrálně řízeného ekonomiky probíhala v letech, kdy už Rakousko bylo tržní ekonomikou. Proto též ČR hůře odolává globálním hospodářským problémům, respektive nákaze přicházející z vnějšího prostředí, což je evidentní na hospodářském oslabení v letech 2008 až 2013. Konvergenční proces byl zpomalen nejen propadem ekonomiky na konci 90. let, ale zejména následky světové hospodářské krize, ze které se rychleji zotavila rakouská ekonomika. Oproti tomu v posledních čtyřech letech rostla ČR výrazně rychleji než Rakousko. Celkově lze tedy říci, že hypotéza rychlejšího růstu méně vyspělé ekonomiky oproti svému vyspělejšímu protějšku, postulovaná ekonomickou teorií platí. Méně vyspělé ekonomiky ale mohou být méně odolné vůči negativním vlivům, které přicházejí ze zahraničí.

Další kapitola se bude věnovat jednotlivým faktorům reálné konvergence a jejich detailnějšímu rozboru.

2.1.2 Produktivita práce

V teoretické části bylo uvedeno, že jedním ze základních faktorů ovlivňujících reálnou konvergenci, je produktivita práce. Jedním z častých argumentů nezvyšování mezd v ČR je právě zaostávající produktivita práce. V této části bude práce zkoumat vývoj produktivity práce prostřednictvím dvou ukazatelů, a to HDP na pracovníka v PPP a HDP na odpracovanou hodinu v PPP. Vše prezentují následující grafy.

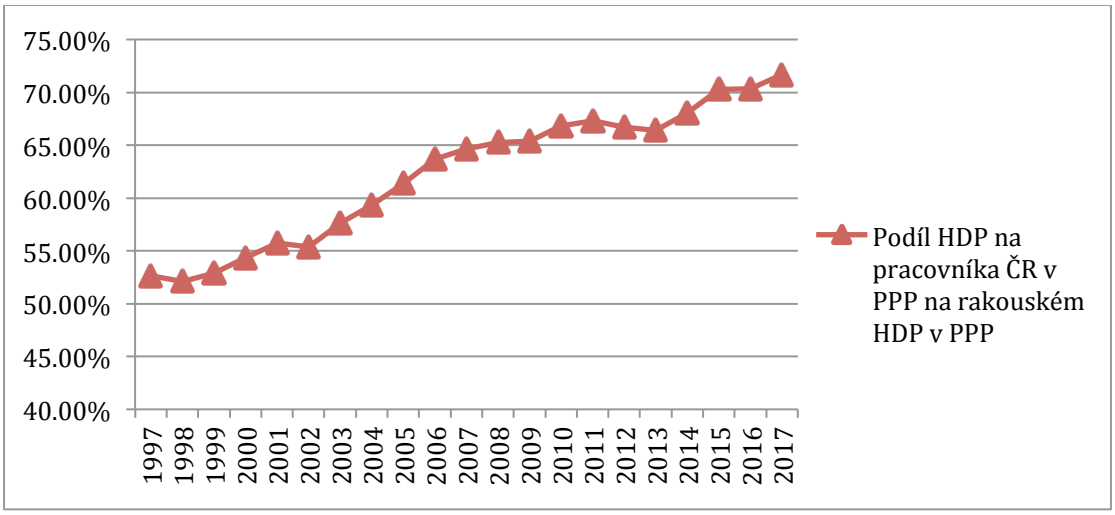
Graf 6: Vývoj HDP na pracovníka v PPP v letech 1997–2017

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Na grafu č. 6 můžeme pozorovat rostoucí trend ukazatele HDP na pracovníka v PPP od začátku zkoumaného období až do roku 2008. Tento vývoj je velice podobný ze třetího grafu. V roce 2008 došlo k poklesu HDP na obyvatele v PPP, jak jsme viděli na třetím grafu, a stejný výkyv nastal u ukazatele produktivity práce, měřené HDP na pracovníka v PPP. Hlavním faktorem byl opět hospodářský cyklus. Relativně se však ČR propadla o nepatrně menší hodnotu něž Rakousko a to 57 196 na 55 450, tedy o 3,1 %, zatímco Rakousko z 87 664 na 84 812, tedy o 3,3 %. Lépe to však bude vidět v dalším grafu, který se bude zabývat podílem vývoje produktivity práce v ČR v poměru k produktivitě rakouské (měřené opět HDP na 1 pracovníka v PPP) Od roku 2010–2017 je u Rakouska vidět konstantní vývoj bez větších odchylek. Česká produktivita oproti rakouské rostla rychleji a dokumentuje to vývoj od roku 2013, kdy HDP na pracovníka v PPP rostlo rychleji a v roce 2015 se poprvé dostalo nad hranici 60 000. Svoje maximum zaznamenala na konci období, kdy téměř dosáhla na hranici 63 000 USD v PPP.

Graf 7: Vývoj podílu HDP na pracovníka ČR v PPP na rakouském HDP na pracovníka v PPP

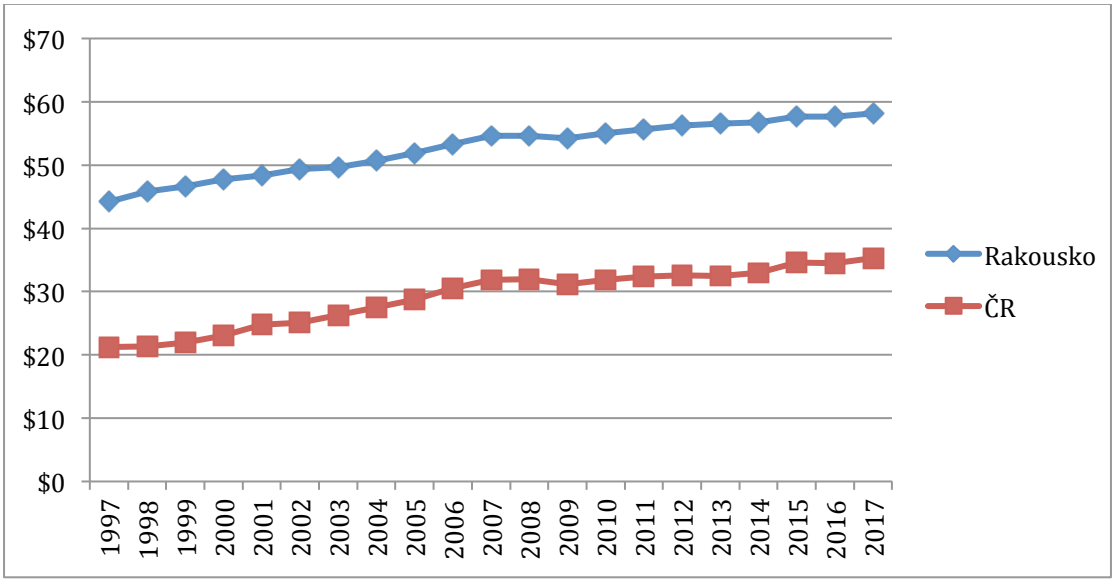

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Graf č. 7 ukazuje, že na začátku zkoumaného období byla ČR na 52% podílu HDP na pracovníka v PPP ku Rakousku. V roce 1998 ekonomika divergovala oproti předchozímu roku o 0,5 procentního bodu. Další divergence nastaly v letech 2002, 2012 a 2013. Jedná se však o divergenci, která je vždy menší než 1 procentní bod. Vyjma těchto roků ČR ve zvoleném ukazateli stabilně konvergovala. Na 60 % rakouské ekonomiky se ČR dostala poprvé v roce 2005. Ke zpomalení konvergenčního procesu došlo mezi lety 2008–2009, kvůli hospodářské krizi. Po zotavení vzpamatování se z celosvětové krize a jejich dopadů začala česká produktivita opět výrazněji konvergovat a v roce 2015 se dostala na 70 % ekonomiky rakouské. Maximem byl rok 2017 s 71,67 %. Z výchozího roku 1997 se ČR dokázala sblížit s Rakouskem o 20 procentních bodů.

Následující zvolený ukazatel k popsání produktivity práce je HDP na odpracovanou hodinu v PPP. K lepší interpretaci konvergence v rámci produktivity práce bude i tentokrát použit graf podílu obou zkoumaných zemí.

Graf 8: Vývoj HDP na odpracovanou hodinu v PPP v letech 1997-2017

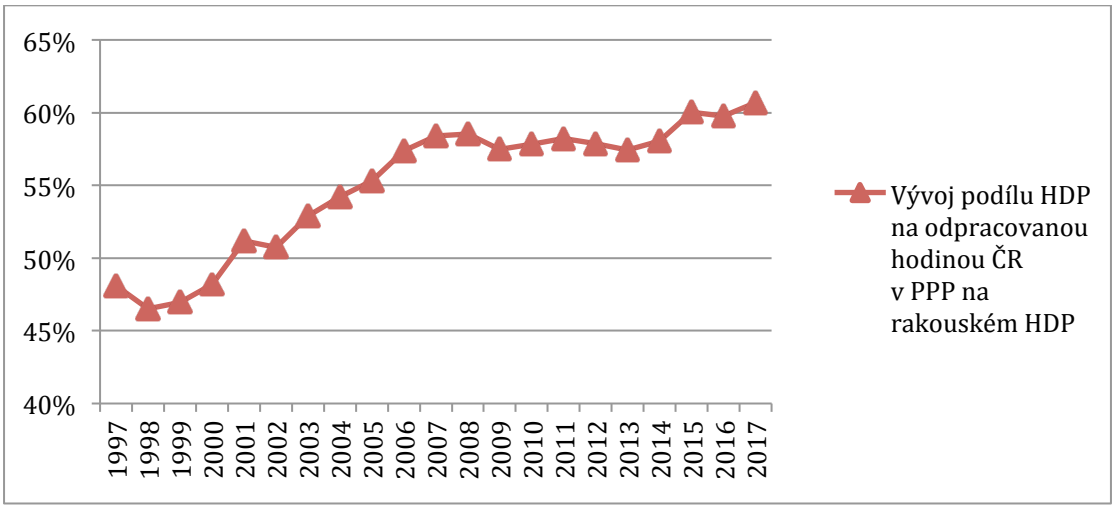

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Z grafu č. 8 je zřetelné, že vývoj HDP na odpracovanou hodinu v PPP dává podobné výsledky jako graf č. 6. Na počátku analyzovaného období byl HDP ČR 21,25 USD v PPP. Naproti tomu rakouské HDP na odpracovanou hodinu byl více než dvojnásobný s hodnotou 44,19 USD v PPP. Rostoucí trend vývoje ukazatele s velice podobnými přírůstky je viditelný od roku 1999 až do roku 2008. Následující rok se hodnota HDP poprvé snížila a to z 31,96 $ na 31,17 $. Rakouská ekonomika také zaznamenala lehký pokles, ale šlo pouze o 0,39 $ HDP na odpracovanou hodinu. I na tomto marginálním rozdílu lze říci, že celosvětová krize nezasáhla Rakousko natolik výrazně jako českou ekonomiku. V následujícím období produktivita práce na odpracovanou hodinu mírně rostla v obou ekonomikách. Výraznější růst zaznamenala ČR mezi lety 2014–2017, kdy se HDP z 32,95 USD v PPP na odpracovanou hodinu zvýšilo až na 35,3 USD v PPP na konci zkoumaného období. Rakousko zaznamenalo opět podobný růst.

Na dalším grafu bude názorněji vidět, jak ČR v tomto ukazateli konvergovala k Rakousku.

Graf 9: Vývoj podílu HDP na odpracovanou hodinou ČR v PPP na rakouském HDP na odpracovanou hodinu v PPP

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

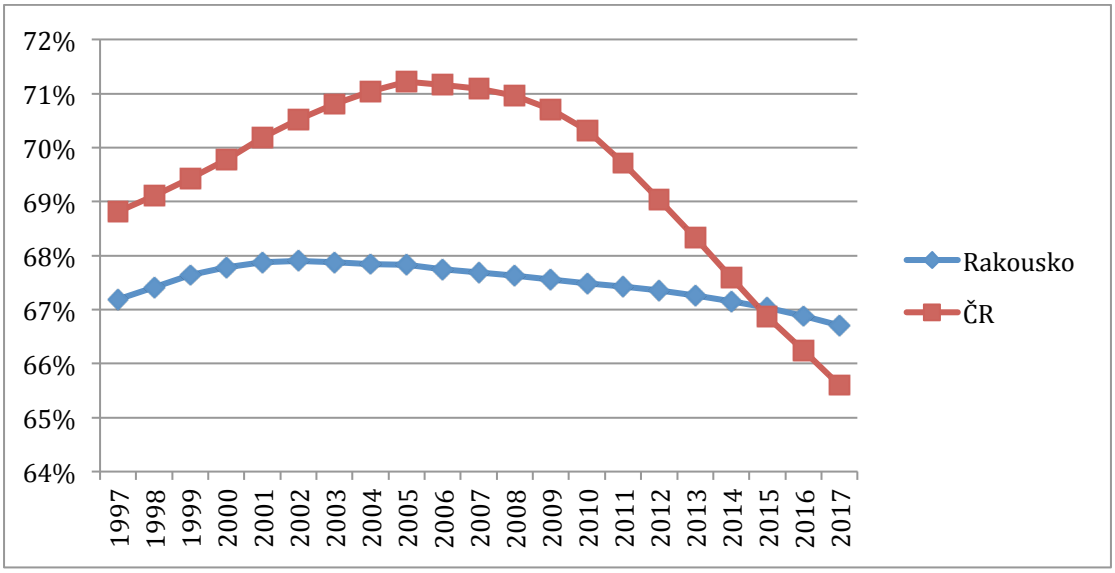
Graf č. 9 zobrazuje, v jakém poměru se přibližovala produktivita práce ČR na odpracovanou hodinu k rakouskému ukazateli. Na začátku časové řady je vidět, že ČR nebyla ani na 50 % produktivity práce, jakou mělo Rakousko. Tento stav trval až do roku 2001, kdy produktivita práce na odpracovanou hodinu v poměru k Rakousku byla 51 %. Po mírném snížení produktivity práce v roce 2002 je od dalšího roku vidět růst v poměru k Rakousku. Od roku 2002 se ČR z 50,7 % dostalo v roce 2008 na 58,5 %. Bez dvou desetin je to sblížení produktivity práce na odpracovanou hodinu mezi srovnávanými zeměmi v rozsahu 8 procentních bodů. Obdobný růst byl mezi těmito lety k vidění na grafu č. 7. Během krize se zmíněný ukazatel dostal pod hodnotu 58,5 %. V roce 2009 se jednalo o pokles 1% a další roky se vše stabilizovalo okolo hodnoty 57,5 %. V roce 2015 se ČR poprvé dostala na 60% úroveň ekonomiky rakouské. Stejně jako u předchozího srovnávacího ukazatele HDP na pracovníka v PPP i zde dosáhla ČR svého maxima v roce 2017 a to na 60,6 %.

Je evidentní, že i u ukazatele HDP na odpracovanou hodinu ČR konvergovalo k Rakousku. Sblížení produktivity práce nebylo tak velké jako u předchozího ukazatele, ale i tak je to sblížení 12 procentních bodů které rozhodně v porovnání s rakouskou produktivitou není marginální.

2.1.3 Demografický vývoj

Demografický vývoj je dalším z faktorů, který ovlivňuje konvergenční proces obou srovnávaných zemí. Pro analýzu tohoto kritéria byl vybrán ukazatel podílu obyvatel v produktivním věku (15–64 let) na celkové populaci dané země. Demografický vývoj země je předpokladem pro mnoho ekonomických ukazatelů a jedním z nich je také zaměstnanost. Ta bude analyzována v následující kapitole.

Graf 10: Podíl obyvatel v produktivním věku na celkové populaci v letech 1997-2017

Zdroj: The World bank, vlastní zpracování

Na grafu č. 10 můžeme vidět, že podíl obyvatel v produktivním věku na celkové populaci rostl až do roku 2005, kdy dosáhl svého maxima ve zkoumaném období. Od roku 1997 se navýšil o 1,4 procentního bodů. Poté už sledujeme pouze klesající tendenci, až do konce zkoumaného období. Na konci roku 2017 se propadl až na 65,6 %. Rakousko mělo oproti ČR podíl menší. Ne nějak výrazně, ale začínalo na 67,19 %. Z předchozích porovnání víme, že Rakousko vždy začínalo z „lepší" startovní pozice. Za celé zkoumané období se Rakousko nedostalo přes 68 %. Do roku 2002 podíl rostl. Poté začal stagnovat a propadat se až do konce časové řady. I přesto se Rakousko dostalo před ČR v roce 2015. Spíše než zlepšujícím se podílem to však bylo výrazně zhoršujícím se podílem u daného ukazatele v ČR, který za poslední tři roky výrazně padal. U tohoto faktoru pozorujeme klesající trend. U ČR od roku 2005 a u Rakouska už od roku 2002. Další kapitola se bude zabývat vývojem nezaměstnanosti a průměrné mzdy

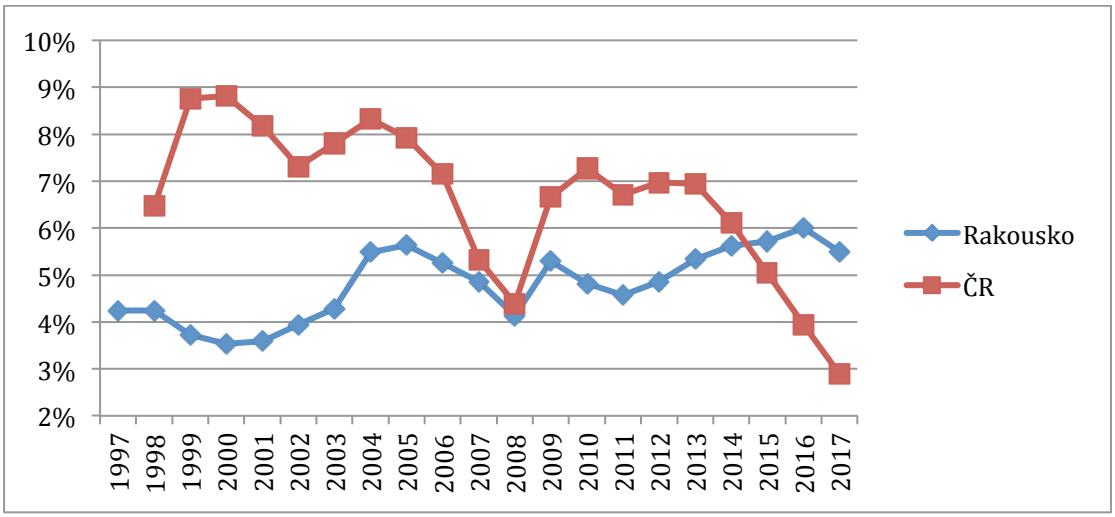
2.1.4 Nezaměstnanost a vývoj průměrné mzdy

Trh práce patří mezi jednu z nejproblematičtějších částí konvergence. Je charakterizován spoustou bariér a v mnoha zemích i jinými diskriminačními faktory. Mezi typické bariéry na trhu práce patří neznalost jazyků, nízká mobilita obyvatel nebo neochota se stěhovat. Dalším problémem může být nepružnost trhu práce, na což mají vliv hlavně odbory při mzdových vyjednáváních a samotní zaměstnanci. Dalším faktorem je struktura ekonomiky. V zemích, kde je silný průmysl, je odlišná situace než v zemích se silným finančním sektorem. Zároveň i vlastnická struktura ekonomiky, kde jsou ve značné nevýhodě tzv. „montovny Evropy“ (takto občas bývá nazývaná i ČR), které využívají nadnárodní koncerny díky nízké ceně práce. Na opačné a té výhodnější straně stojí mateřské země těchto nadnárodních koncernů.

Výše vyjmenované faktory ovlivňující trh práce samozřejmě nejsou vyčerpávající, je to pouze ucelený výčet, který má poskytnout širší pohled na problematiku konvergence trhu práce.

Následující graf znázorňuje vývoj nezaměstnanosti v ČR a Rakousku.

Graf 11: Nezaměstnanost ČR a Rakouska v letech 1997-2017

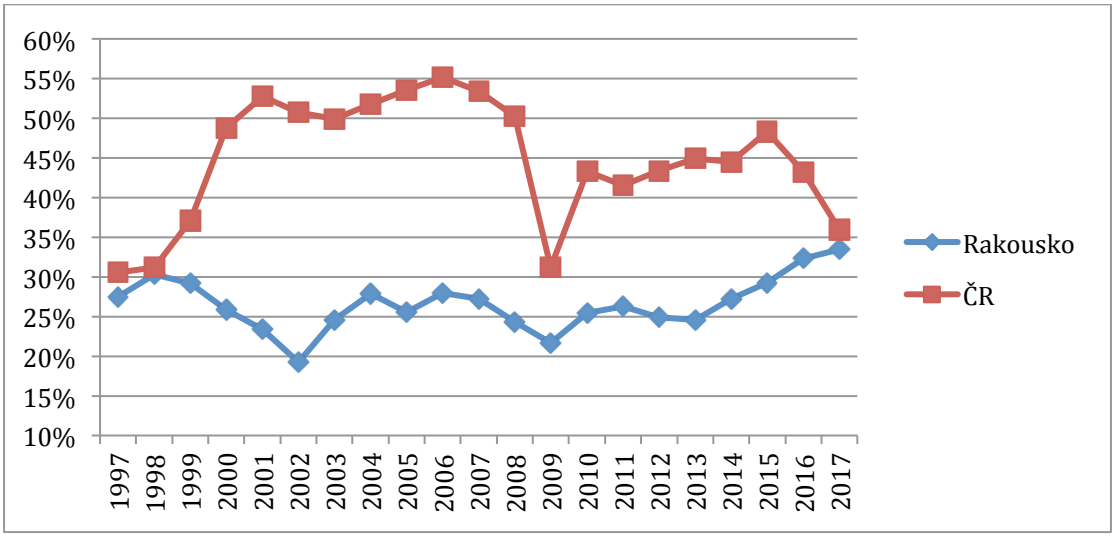
Zdroj: OECD, vlastní zpracování

V grafu č. 11 je znázorněn vývoj míry nezaměstnanosti ČR a Rakouska v letech 1997–2017. Bohužel pro ČR jsou data dostupná až od roku 1998. V roce 1998 vláda přijala několik ochranných balíčků v důsledku rostoucí inflace, která v tomto roce dosáhla 13 % a byla způsobena zejména kvůli přechodu z fixního kurzu na kurz plovoucí v roce 1997. Jeden se týkal mzdových opatření a další přijmutí

restriktivní fiskální politiky. To vedlo k růstu nezaměstnanosti až k 9 %, které jsou maximem ve zkoumaném období. Rakousko vývoj nezaměstnanosti byl naprosto opačný. Již z velice nízkých 4,24 % v roce 1997 se dostala na svoje minimum právě v roce 2000, kdy na tom ČR bylo nejhůře. První výraznější pokles nezaměstnanosti zaznamenala ČR v roce 2002 a to na 7,31 %. Mezi lety 2002–2008 sledujeme podobný trend ve vývoji nezaměstnanosti. V roce 2008 se nezaměstnanost ČR téměř vyrovnala rakouské, bylo to první velké sblížení ve sledovaném období. V době celosvětové hospodářské krize nezaměstnanost v ČR opět stoupla až na 7 %, zatímco Rakousko se s krizí i v tomto ukazateli vyrovnávalo mnohem lépe. Od roku 2013 do konce sledovaného období je vidět korelace mezi snižující se nezaměstnaností ČR a zároveň rostoucího HDP na pracovníka. Protože šly vývoje obou zemí výrazně proti sobě, docházelo k silnější konvergenci. V roce 2015 se ČR poprvé dostala na menší procento nezaměstnanosti než Rakousko a na konci roku 2017 na své historické minimum 2,89 %.

Následující graf zobrazuje porovnání dlouhodobé nezaměstnanosti obou zemí.

Graf 12: Dlouhodobá nezaměstnanost ČR a Rakouska v letech 1997-2017

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

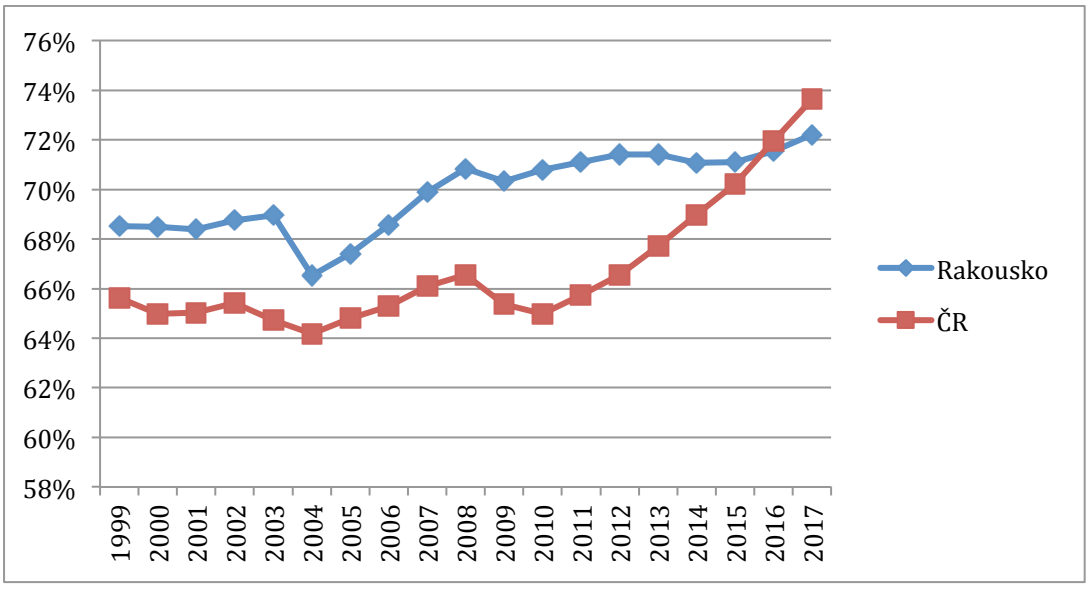
Na grafu č. 12 je vidět vývoj dlouhodobé nezaměstnanosti v obou zemích. Za dlouhodobě nezaměstnaného člověka je považován takový, který je bez práce déle než rok. Postihuje především nekvalifikovanou pracovní sílu s nízkým vzděláním, kvalifikovanou dlouhodobě zaměstnanou, která náhle přišla o práci, zdravotně

postižené nebo třeba mladistvé. Pro dlouhodobě nezaměstnané je typická kumulace handicapů a zároveň heterogennost jednotlivých skupin.[71]

Tento graf vyjadřuje podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkové nezaměstnanosti. V roce 1997 se ČR nacházela na téměř stejné úrovni (30,53 %) dlouhodobě nezaměstnaných jako Rakousko (27,5 %). Obě země se však vydaly naprosto rozdílným směrem. Zatímco v roce 1998 se obě země ještě více sblížily a jejich míra dlouhodobě nezaměstnaných byla téměř 30 %, tak v dalších letech se výrazně odchýlily. Zatímco v Rakousku se tento poměr dostal v roce 2002 pod 20 % a až do roku 2015 se držel pod 30 % a pouze se lehce odchyloval, tak ČR zaznamenávala výraznější výkyvy. Už v roce 2001 byl tento podíl nad 50 % a držel se na této hodnotě až do roku 2008. Znamená to tedy, že polovina nezaměstnaných byla bez práce déle než rok. Od vypuknutí ekonomické krize skokově klesla na 31 %, aby další rok vzrostla na 43,3 %. Poměr se na polovinu už nikdy nedostal a na konci sledovaného období k sobě obě země v tomto ukazateli konvergovaly. Tato práce má za úkol zkoumat období do roku 2017, ale klesající trend dlouhodobě nezaměstnaných a nezaměstnaných obecně pokračoval až do současnosti. V těchto ukazatelích je na tom ČR lépe než Rakousko.

Příští graf se bude zabývat mírou zaměstnanosti obou zemí.

Graf 13: Míra zaměstnanosti v ČR a v Rakousku v letech 1999-2017

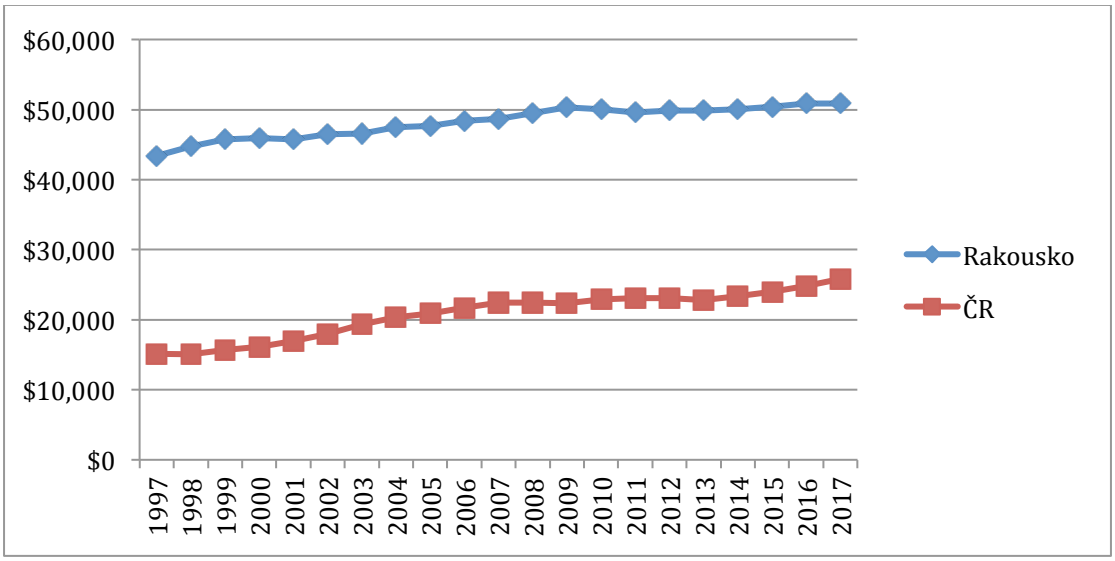
Zdroj: OECD, vlastní zpracování

[71] SIROVÁTKA, Tomáš a Ivo ŘEZNÍČEK. Dlouhodobá nezaměstnanost a záchranná sociální síť. In Dlouhodobá nezaměstnanost a záchranná sociální síť. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1995. ISBN 80-210-1246-3.

Na předchozích dvou grafech byla zkoumána nezaměstnanost, která je důležitým vypovídajícím faktorem. Nicméně do závěrečného srovnání konvergence se mnohem lépe hodí srovnání míry zaměstnanosti (podíl zaměstnaných k populaci ve věkové skupině 15–64 let). Získaná data byla tentokrát dostupná až od roku 1999 a od té doby můžeme vidět, že míra zaměstnanosti ČR k Rakousku byla téměř celé zkoumané období nižší. V roce 2008, kdy vypukla ekonomická krize byly hodnoty u obou zemí na vrcholu. V tomto roce byla nejvyšší míra zaměstnanosti a to 66,55 % v ČR a 70,83 % v Rakousku. Pro Rakousko to byl zároveň první rok, kdy se míra zaměstnanosti dostala nad hranici 70 %. ČR zaznamenala po krizi dvouroční pokles, ale již v roce 2010 se míra zaměstnanosti začala zvyšovat a to až do konce zkoumaného období. Rakousko zaznamenalo pouze meziroční pokles, za to v dalších letech spíše stagnaci. V roce 2016 vše vyústilo v situaci, kdy se ČR prvně dostala před Rakousko a v roce následujícím svůj odstup zvýšila. Vývoj v grafu by jednoduše mohl evokovat, že konvergenční proces započal až v roce 2010, kdy se ČR začala výrazně přibližovat k Rakousku. Od roku 2016 naopak započal proces divergence. Tak tomu ale určitě není a víme to již z předchozích grafů HDP na obyvatele v PPP nebo HDP na pracovníka v PPP. Ukazatel míry zaměstnanosti stejně jako demografický vývoj nelze takto jednoduše interpretovat. Oba faktory mají komplikovanější vztah ve vztahu ke konvergenci. Tento ukazatel se musí zkoumat v poměru k produktivitě práce.

Následující část se bude věnovat průměrné mzdě v ČR a v Rakousku a jejímu srovnání s produktivitou práce v jednotlivých zemích

Graf 14: Průměrná mzda v ČR a Rakouska v letech 1997–2017 v USD, přepočtených v PPP, základní rok 2016

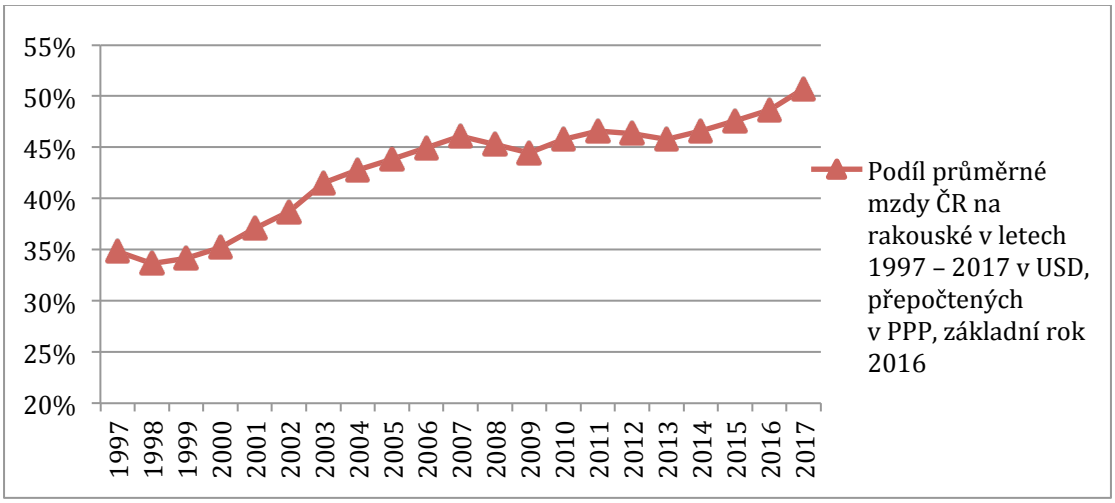

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Vývoj průměrné mzdy v obou zemích znázorňuje graf č. 14. Zkoumané období začíná až v roce 1997, nicméně je dobré konstatovat, že v transformačním období až do výše zmíněného období mzdy rostly. Mezi roky 1997–1998, které se dají také nazvat jako období bankovní krize v ČR, kdy se inflace vyšplhala až na 13%, průměrná mzda stagnovala. Rakousko, které už bylo dlouhou dobu tržní ekonomikou zaznamenalo růst průměrných mezd od roku 1997 až do roku 2009 s výjimkou mírného meziročního poklesu mezi lety 2000–2001. Je zajímavé že i v prvním roce krize, v roce 2008, meziročně vzrostla průměrná mzda Rakouska. U ČR pozorujeme od roku 1998 vzrůstající tendenci až do roku ekonomické krize v roce 2008. Stagnace průměrných mezd se přenesla i do dalšího období a růst se obnovil až v roce 2013. Od té doby až do konce časové řady průměrná mzda ČR rostla. Naproti tomu v Rakousku od roku 2008 stagnovala a nedostala se na kýžených 51 tisíc. V roce 2017 se dostala výše průměrné mzdy ČR na svoje maximum a to na 25 804 tisíc.

Lepší představu o konvergenci průměrných mezd ukáže opět následující graf vyjadřující procentuální poměr sblížení.

Graf 15: Podíl průměrné mzdy ČR na rakouské v letech 1997–2017 v USD, přepočtených v PPP, základní rok 2016

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

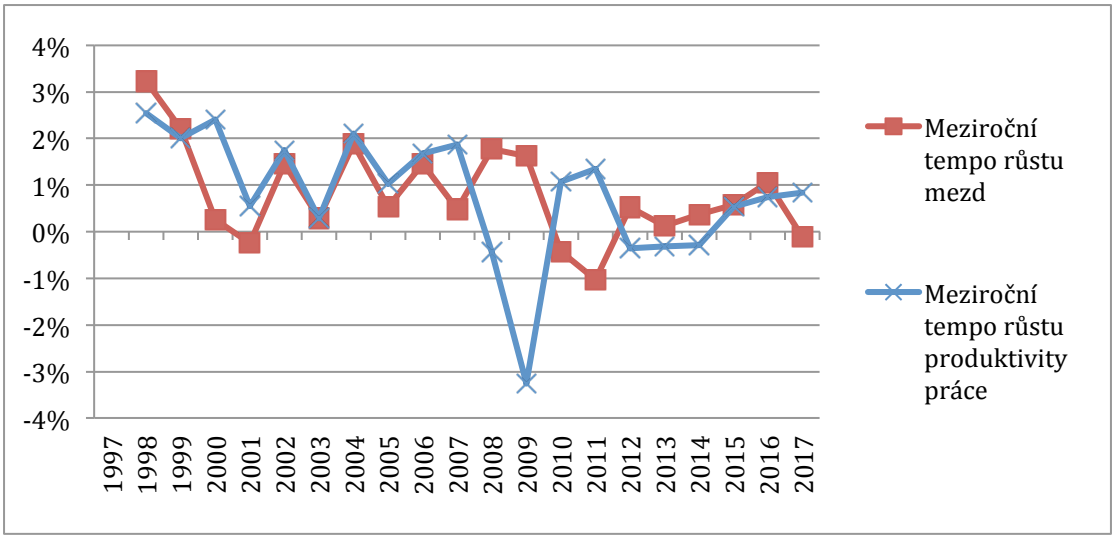
Do této chvíle ČR konvergovala k Rakousku ve všech výše zmíněných ukazatelích. Ani podíl průměrné mzdy ČR k Rakousku nebude výjimkou, protože i zde se obě ekonomiky sblížily. Na začátku zkoumaného období byla průměrná mzda ČR na necelých 35 %. Od roku následujícího až do roku 2007 před krizí ČR konvergovala k Rakousku. V době krize však došlo opět k divergenci. Tento stav je vidět již po několikáté, kdy je jasné, že Rakousku se v době krize dařilo lépe a obecně krizi lépe zvládlo. Přes mírnou stagnaci v letech následujících začala ČR opět konvergovat v roce 2013, což bylo způsobeno zejména ekonomickým růstem ČR. Na konci zkoumaného období se ČR v ukazateli průměrné mzdy poprvé dostala na 50 % té rakouské. Lze tedy říci, že průměrná mzda konvergovala od začátku časové řady z podílu 35 % na 50 %.

Z předešlých grafických vyjádření je zřejmé, že se výše průměrné mzdy zvyšovala v obou zemích, a že ČR v rámci tohoto ukazatele konvergovala k Rakousku. Je však důležité, aby mzdová úroveň korelovala s produktivitou práce. Není totiž možné, aby stagnovala produktivita práce a pouze se populisticky navyšovala průměrná mzda. Přestože výše mezd je úzce propojená s výší cenové hladiny, tak průměrná mzda bude v této kapitole vztažena právě na produktivitu práce. U konvergujících ekonomik růst mezd koreluje s produktivitou práce. Buď rostou stejným tempem nebo dokonce rychleji. U vyspělejších zemí, což je pro potřeby této práce Rakousko bývá růst mezd nižší nebo stejný jako produktivita práce. Jedním z důvodů, proč tomu tak je, je, že z dlouhodobého hlediska je nadměrný růst

mezd pro firmy neudržitelný. U bývalých zemí východního bloku je typické, že byly velice pozadu oproti západním zemím, ať už ve struktuře ekonomiky, produktivitě práce nebo výši mezd (způsobené nízkou cenovou hladinou, ale i nízkou produktivitou práce. V ČR je téma mezd velice probírané a osciluje mediálním světem. Částečně za to můžou velmi silné odbory, které dostávají velký mediální prostor, tak i politici, kteří takto sbírají levné politické body. Jak už bylo řečeno, zvyšování mezd musí mít opodstatnění v produktivitě práce.

Následující grafy poslouží k porovnání meziročního růstu mezd s produktivitou práce. První srovnávanou zemí bude Rakousko.

Graf 16: Srovnání meziročního tempa růstu mezd a produktivity práce pro Rakousko v letech 1997-2017

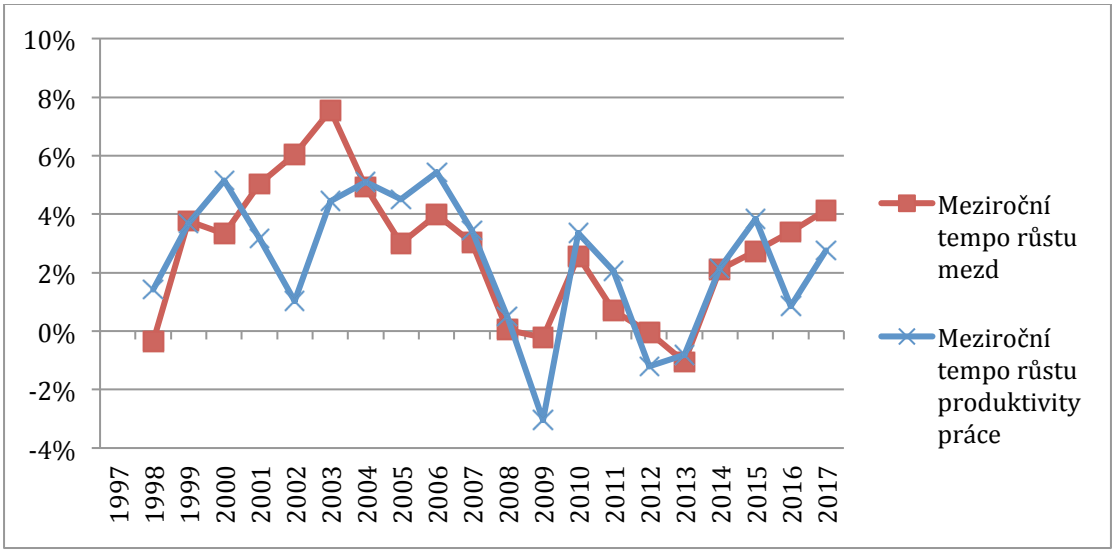
Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Na grafu č. 16 je vidět, že zejména v předkrizovém období tempo růstu mezd korelovalo s tempem růstu produktivity vyjma roku meziročního poklesu v roce 2000. Je velice zajímavé, že zatímco ekonomika v období 1998–2000 rostla v průměru 3,5 % a nacházela se tak v tomto krátkém období na vrcholu konjunktury, tak meziročně z roku 1999 na 2000 poklesly průměrné mzdy o 2 procentní body a byl to nejvyšší zaznamenaný pokles v rámci zkoumaného období. Naopak produktivita práce rostla. V období krize došlo k propadu až na pomyslné dno této časové řady, když se produktivita práce během dvou let propadla o 4,5 %. Reakce však byla okamžitá a již následující rok se Rakousko vrátilo na svoji původní úroveň. Od roku 2013 spolu oba ukazatele korelují a rakouská ekonomika se v tomto ohledu chová

zdravě. Poslední meziroční změnu snížení tempa růstu mezd zaznamenalo Rakousko v roce 2017 o 1 %. Z dlouhodobého hlediska lze konstatovat, že růst mezd odráží růst produktivity práce.

Další graf bude analyzovat situaci v České republice.

Graf 17: Srovnání meziročního tempa růstu mezd a produktivity práce pro ČR v letech 1997-2017

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Na grafu č. 17 můžeme vidět srovnání vývoje v České republice. Na první pohled je zřejmé, že ČR si v této zkoumané oblasti vede mnohem lépe než jiné konvergující ekonomiky bývalého sovětského bloku. Je to z důvodu, že průměrná mzda není tolik podhodnocena vůči produktivitě práce. To je dobré znamení protože pro „catching up“ ekonomiky je důležité, aby mzdy nebyly podhodnocené. Do roku 2001 nevidíme žádný výkyv. Od roku následujícího však mzdy rostly rychleji a produktivita práce se snižovala. V roce 2003 se mzdy dostaly do nejvyššího bodu. S příchodem krize v roce 2008 sledujeme propad produktivity i mezd. V po krizovém období spolu oba faktory korelují a rostou hodně podobným tempem. Pro ČR je problémové období mezi roky 2010–2013, kdy klesá produktivita práce i úroveň mezd. ČR je hodně závislá na období cyklu, ve kterém se právě nachází. Od roku 2014 mzdy konstantně rostou o 0,7 procentních bodů. V posledních dvou letech jsou mzdy dokonce nadhodnocené produktivitě práce, jako tomu bylo prvně mezi lety 2001–2003. Vzrůstajícím průměrným mzdám na konci období pomáhá i vláda, která se veze na vlně ekonomické konjunktury a zvyšuje tak mzdy státním zaměstnancům.

Mzdy v ČR rostou v souladu s produktivitou spíše méně, což je známka vyspělé a zdravé ekonomiky, stejně jako tomu je v Rakousku. Když se na vše podíváme z druhé strany, tak to ale značí, že rychlejší mzdové dohánění Rakouska je v nedohlednu.

2.1.5 Komparace výsledků reálné konvergence

Výše rozebírané faktory je nyní potřeba interpretovat ve spojitosti s HDP na obyvatele v PPP, a jak vlastně jednotlivé kategorie přispěly ke konvergenci. Který faktor byl nejsilnější, a naopak který byl nejslabší. K tomu byla zvolena indexní analýza, která ukáže, jaký byl příspěvek těchto faktorů ke změnám HDP na obyvatele v PPP v letech 1997 – 2017. Na změnu každého faktoru je totiž výše HDP jinak citlivá. Odhadovat blíže citlivost jednotlivých faktorů by bylo předmětem hlubší matematické analýzy, kterou se tato práce nemůže zabývat, a proto byla zvolena již výše uvedená indexní analýza, kde každý z faktorů nemá vyjádřenou váhu. Zároveň je třeba říci, že je citlivost na nezaměstnanost, produktivitu práce a další ukazatele v Rakousku úplně odlišná než v České republice.

Výstupem analýzy budou procentuální změny oproti výchozímu stavu v roce 1997. Vstupní data jsou hodnoty znázorňující relativní podíl ČR k Rakousku v dané kategorii. Pro kategorii zaměstnanosti byl použit ukazatel míry zaměstnanosti, protože má lepší vypovídající schopnost než klasická nezaměstnanost. Díky této analýze bude možné vysledovat ukazatel, který se na konvergenčním procesu podílí nejvíce.

Tabulka 4: Vývoj faktorů reálné konvergence v letech 1997-2017

Rok	HDP na obyvatele v PPP	HDP na pracovníka v PPP	Demografický vývoj	Míra zaměstnanosti	Průměrná mzda
1997	100	100	100	-	100
1998	96,41	98,90	100,09	-	96,53
1999	94,73	100,51	100,22	100	98,12
2000	95,87	103,19	100,51	99,04	100,98
2001	98,26	105,91	100,96	99,30	106,32
2002	98,98	105,19	101,41	99,36	111,14
2003	102,03	109,50	101,86	98,01	119,19

2004	104,79	112,71	102,25	100,71	122,76
2005	109,64	116,60	102,52	100,39	125,79
2006	113,47	120,91	102,56	99,39	128,93
2007	115,27	122,77	102,56	98,74	132,17
2008	115,83	123,91	102,45	98,11	129,93
2009	114,18	124,18	102,18	97,07	127,57
2010	114,66	126,97	101,74	95,85	131,39
2011	113,98	127,86	100,95	96,52	133,68
2012	112,67	126,74	100,08	97,30	132,92
2013	112,76	126,13	99,18	99,04	131,35
2014	115,81	129,23	98,27	101,32	133,61
2015	121,58	133,45	97,40	103,13	136,47
2016	123,37	133,60	96,71	105	139,64
2017	126,04	136,13	96,01	106,49	145,58

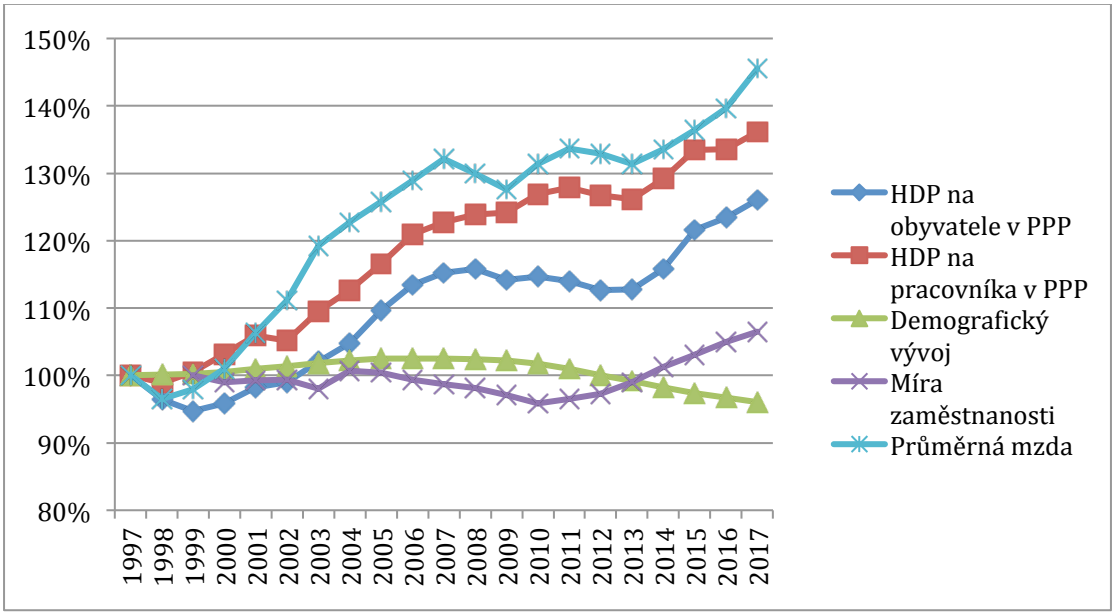
Zdroj: OECD a The World bank, vlastní výpočty

Z výše uvedené tabulky jsme dostaly procentuální rozdíly oproti roku 1997, který jsme u všech kategorií zvolili jako bazický. U kategorie míry zaměstnanosti to musel být rok 1999, protože nebyly dohledatelné hodnoty míry zaměstnanosti za předchozí dva roky.

Následující graf lépe vyjadřuje trendy ekonomických ukazatelů a jejich příspěvek ke konvergenci. Z grafu se bude vše dát mnohem lépe interpretovat a bude možné zjistit, který z výše uvedených faktorů sehrál nejvýznamnější roli v letech 1997–2017. Všechny báze jsou v roce 1997 vyjma míry nezaměstnanosti, která má bázi až v roce 1999.

Vztah jednotlivých hodnot znázorňuje následující graf.

Graf 18: Vývoj ukazatelů reálné konvergence v letech 1997 - 2017

Zdroj: OECD a The World bank, vlastní zpracování

Na grafu č. 18 je vidět, jak jednotlivé faktory přispívaly k reálné konvergenci. Je evidentní, že všechny faktory zaznamenaly v letech 1997–2017 konvergenční tendence a divergenční tendence. Divergence většinou v době krize a konvergence v době ekonomického růstu. Zejména v posledních letech zkoumaného období ČR konvergovala silněji k Rakousku. Nejvíce se na reálné konvergenci podílela produktivita práce, která je na grafu zastoupena faktorem HDP na pracovníka v PPP. Z báze 100 % se v roce 2017 dostala na 136,13 %. Růst produktivity práce koreluje s ukazatelem průměrné mzdy, který opticky dosáhl největšího posunu, a to až na 145 %, ale nelze ho přímo považovat, jako hlavní faktor konvergence. Byl zde použit sekundární ukazatel, který ukazuje, jak se sbližovala průměrná mzda ČR k Rakousku. I tento ukazatel poklesl v době ekonomické krize, ale na konci zkoumaného období činila hodnota indexu 145,58 %. Nárůst HDP na obyvatele v PPP byl až na 126,04 % Rakouska. Tento faktor tedy výrazně přispěl ke konvergenci. Rostoucí trend v posledních letech zkoumaného období a ekonomický cyklus predikují další indexní zvýšení a tedy konvergenci. Faktor demografického vývoje, který představuje obyvatelstvo v produktivním věku 15–64 let měl spíše divergenční tendenci v posledních letech zkoumaného období. Míra zaměstnanosti se pohybovala na velice podobných hodnotách jako Rakousko. V době krize divergovala a po roce 2010 už můžeme sledovat konvergenční trend, který skončil na hodnotě 106,49 %.

Hlavními hybateli konvergence méně vyspělé země k té vyspělejší by podle tradičních pouček měl být vyšší podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva a vyšší míra zaměstnanosti. Konvergující země by také tradičně měla mít nižší produktivitu práce. Závěrečná analýza reálných faktorů konvergence však ukázala opak, produktivita práce sehrála zásadní roli v konvergenčním procesu. ČR již dlouhá léta žije s nálepkou „montovna Evropy", je to kvůli tomu, že se často umisťuje na spodních příčkách produktivity práce. Může to být způsobeno strukturou ekonomiky. V ČR je velice silný strojírenský a automobilový průmysl, který na sebe váže spoustu zahraničních dodavatelů, kteří tvoří pouze meziprodukty a jejich přidaná hodnota k HDP je značně menší než celý finální produkt, kterým je automobil. Finální výrobky jsou často vyváženy do mateřských společností mimo ČR a tady se tvoří vyšší hodnota k HDP.

2.2 Nominální konvergence 1997-2017

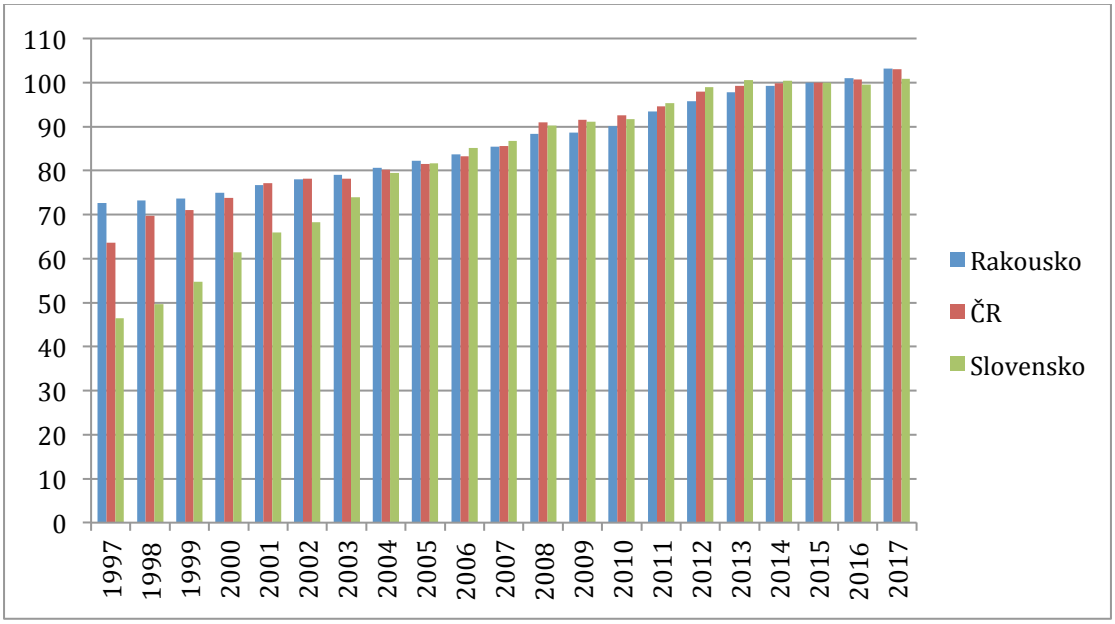
Následující kapitola se bude zabývat analýzou nominální konvergence obou vybraných zemích, přičemž hlavním cílem je zjistit, jak cenová hladina ČR konverguje k té (prostřednictvím HCIP a CPL) rakouské a které kanály k tomu jakou měrou přispívají (inflační a kurzový kanál). Zkoumané období zůstává stejné jako u reálné konvergence, tedy 1997–2017. Získaná vstupní data jsou opět použita z databáze OECD, protože na rozdíl od Eurostatu poskytuje data i z let minulého století, která jsou nezbytná pro analýzu vybraného období.

2.2.1 Harmonizovaný index spotřebitelských cen (HICP)

Jedním ze dvou hlavních ukazatelů, které nám budou sloužit k hlubší analýze, je harmonizovaný index spotřebitelských cen (dále jen HICP), který slouží pro účely mezinárodního srovnání. Sleduje cenový vývoj v rámci všech členských zemí EU včetně dvou nečlenů Norska a Islandu. HCIP pokrývá všechny oblasti výdajů domácností na konečnou spotřebu.[72] Složení reprezentativních košů je v každé zemi rozdílné, je však vyžadováno dodržování stanovených postupů k vypočítávání HCIPs, tak aby byly výsledné údaje v EU srovnatelné. Díky harmonizaci jednotlivých košů je tento ukazatel vhodný pro komparaci vývoje cen.[73]

[72] Hlavní složky indexu jsou: 1) energie, 2) nezpracované a zpracované potraviny, 3) průmyslové zboží bez energií, 4) služby
[73] ROJÍČEK, Marek, Vojtěch SPĚVÁČEK, Jan VEJMĚLEK, Eva ZAMRAZILOVÁ a Václav ŽĎÁREK. *Makroekonomická analýza: teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing, 2016. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5858-9.

Graf 19: Vývoj HCIP Rakouska, ČR a Slovenska mezi lety 1997–2017, (2015=100)

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Na grafu č. 19 můžeme vidět srovnání vývoje HCIP ve třech zemích. Oproti minulým srovnáním bylo použito pro srovnání i Slovensko, které přijalo euro v roce 2009, a proto je dobře vidět, jak probíhal proces sbližování rychlosti růstu cenových hladin před přijetím eura a po přijetí. Na začátku srovnávaného období bylo Slovensko v tomto ukazateli téměř na polovině Rakouska. Od roku 1997 Slovensko neustále rostlo. Nejvíce progresivní růst zaznamenalo Slovensko v letech 2004–2008 než bylo přijato euro. Po roce 2009 se růst zpomalil, aby mezi lety 2010–2012 dynamicky rostl. V Rakousku cenová hladina nerostla tak rychlým tempem jako v ČR a Slovensku. ČR zaznamenávala na začátku zkoumaného období podobně dynamický růst podobný Slovensku. V roce 2001 byl dokonce poprvé vyšší růst cenové hladiny než Rakousko. Růst cenové hladiny ČR koreluje s ekonomickými cykly, v době růstu v letech 1999–2007 ukazatel rostl, následně v době krize přišla stagnace, kterou vystřídal opět růst. Vše bude ještě lépe vidět v tabulce srovnání meziročního růstu HCIP všech tří zemí.

Tabulka 5: Roční změna HICP Rakouska, ČR a Slovenska v letech 1997–2017 v (%)

Rok	Rakousko	ČR	Slovensko
1997	1,2	8,0	6,0
1998	0,8	9,7	6,7
1999	0,5	1,8	10,4
2000	2,0	3,9	12,2
2001	2,3	4,5	7,2
2002	1,7	1,4	3,5
2003	1,3	-0,1	8,4
2004	2,0	2,6	7,5
2005	2,1	1,6	2,8
2006	1,7	2,1	4,3
2007	2,2	2,9	1,9
2008	3,2	6,3	3,9
2009	0,4	0,6	0,9
2010	1,7	1,2	0,7
2011	3,6	2,2	4,1
2012	2,6	3,5	3,7
2013	2,1	1,4	1,5
2014	1,5	0,4	-0,1
2015	0,8	0,3	-0,3
2016	1,0	0,6	-0,5
2017	2,2	2,4	1,4

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Z výše uvedených hodnot je vidět, že nominální konvergence ČR k Rakousku v daném ukazatele výrazně zpomalila. Na začátku zkoumaného období rostla cenová hladina extrémně rychle. Hlavním důvodem bylo upuštění od fixního kurzu a tím pádem skoková inflace. Pro porovnání se Slovenskem se ČR nedostala nikdy nad dvouciferné číslo, kdežto Slovensko dokonce dvakrát. Když pomineme rok 2008, tak trend meziročních přírůstků ČRa Rakouska je velice podobný. Mírné odchýlení, kdy se ČR nedostalo ani nad 1 % bylo v době intervencí na devizovém trhu, kdy ČNB přijmula závazek, že bude udržet euro na hranici 27 Kč. Pořád ale ČR nominálně více

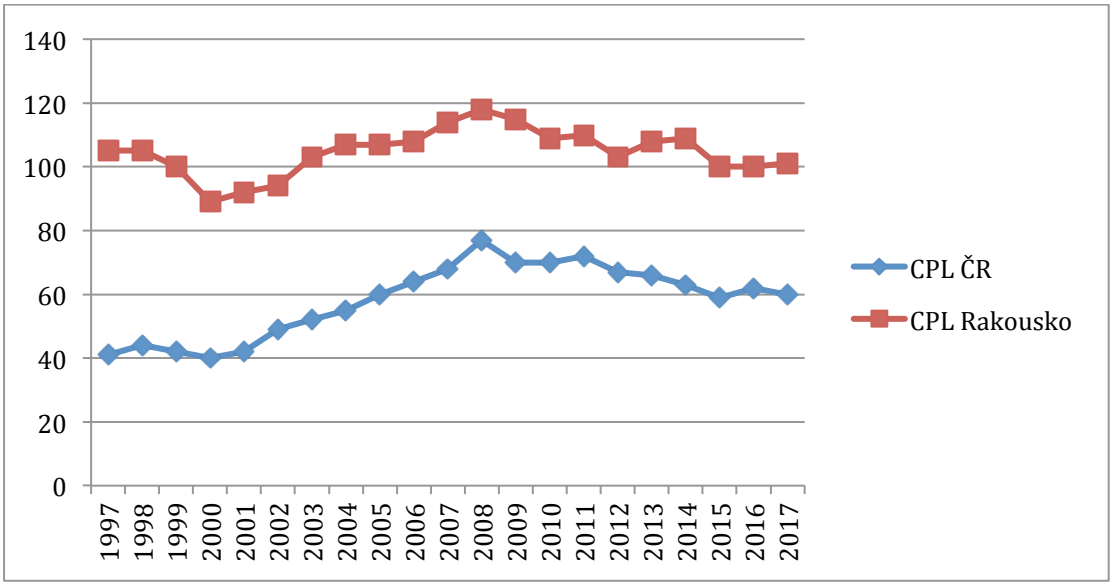
konvergovalo než Slovensko po vstupu do eurozóny. Vyjma roků 2011 a 2012 Slovensko stagnuje a ve třech letech v řadě došlo dokonce k meziročnímu poklesu.

2.2.2 Komparativní cenové hladiny

Druhý ukazatel, který bude používán v pozdější analýze je comparative price level (dále jen CPL). Jak již bylo zmíněno v teoretické části, tak CPL slouží k vyjádření poměru mezi paritami kupní síly a devizovými kurzy každé země. Vyrovnání kupní síly národních měn pak umožňuje srovnání mezi jednotlivými státy. Poměr je vždy koncipován k nějakému poměru a pro tento případ je to OECD = 100, protože všechny data byla nashromážděna odsud. Pokud je poměr vyšší než 100, znamená to, že zkoumaná země je dražší něž průměr OECD a opačně.

Následující graf ukazuje poměry obou zkoumaných zemí.

Graf 20: Vývoj CPL Rakouska a ČR v letech 1997–2017 (OECD = 100)

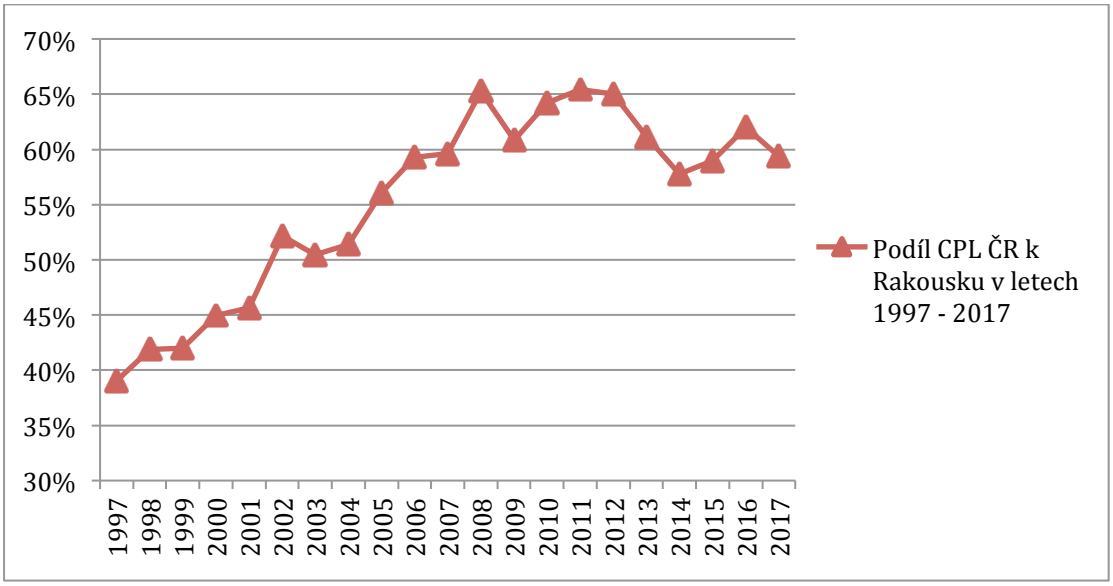
Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Na grafu č. 20 vidíme vývoj CPL obou srovnávaných zemí k OECD = 100. Rakousko, které je vyspělou západní tržní ekonomikou, a ke které my chceme konvergovat, byla už v roce 1997 nad průměrem OECD. ČR se v té době nacházela zhruba na 40 % průměru OECD, ale v následujících letech začala konvergovat až na svůj pomyslný vrchol v roce 2008. ČR oproti těm nejsilnějším ekonomikám OECD neutrpěla takové ztráty vzhledem k růstu během velké recese, a proto se dostala až na 77 % průměru OECD. Následující roky ČR divergovala od průměru OECD a v posledních letech se stav ustálil na stav na 60 %. Rakousko se až na období

2000–2002 drží stabilně nad průměrem OECD. Svého vrcholu dosáhlo také v roce 2008, kdy bylo 18 % nad průměrem. Během posledních tří let se Rakousko dostalo na úroveň průměru. Lze tedy říct, že ČR je stále levnější zemí než průměr OECD a zdaleka se k němu v těchto letech ani nepřibližuje. Rakousko je na tom stejně jako průměr OECD.

Na následujícím grafu je vidět, jak je v poměru CPL na tom ČR k Rakousku.

Graf 21: Podíl CPL ČR k Rakousku v letech 1997 – 2017

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Poměrové srovnání ČR k Rakousku vychází ve spoustě letech podobně jako srovnání ČR s průměrem OECD. Je tomu zejména protože Rakousko se dlouhodobě drží lehce nad průměrem všech zemí a v některých letech přímo na průměru. I zde je tedy vidět konvergence ČR k Rakousku, která započala již na začátku sledovaného období a strmě stoupala do roku 2002. Po meziročním poklesu mezi lety 2002–2003, který byl způsoben hlavně vyšším růstem CPL v Rakousku (v ČR rostlo taky, ale pomaleji), začala ČR opět konvergovat. 6% sblížení nastalo mezi lety 2007–2008. Bohužel z podílu 65 % se na konci období ČR propadla na 59,41 %. Nutno konstatovat, že podíl CPL se od začátku zkoumaného období zvýšil z 39 % na 59 %. I když je ČR pořád mnohem „levnější“ zemí, tak bychom měli k Rakousku na základě prognóz růstu konvergovat i v letech následujících.

2.2.3 Analýza rozkladu CPL

Hlavní částí bloku nominální konvergence bude analýza rozkladu CPL ČR a Rakouska v letech 1997-2017. Je totiž důležité si uvědomit, jaký faktor přispěl ke konvergenci nebo divergenci cenových hladin. K tomu poslouží rozklad na kurzový a inflační diferenciál, díky čemuž půjde poznat, jak jednotlivé kanály přispěly ke sblížení nebo oddálení cenových hladin. Zároveň je hlavním nominálním cílem této práce prokázání hypotézy, že posilování měnového kurzu je důležitým faktorem nominální konvergence, což zjistíme právě tímto rozkladem. V době, kdy se neustále otvírá diskuze o přijetí eura jako společné měny je to víc než potřebné, protože pokud by ČR euro přijala, tak se nám kurzový kanál jednou provždy zavře a růst cenové hladiny už nebude možný přes apreciaci nominálního směnného kurzu.

Pro výpočet, jak cenovou hladinu ovlivnil kurzový kanál a jak inflační kanál bylo potřeba získat vstupní data od roku 1996 do roku 2017, která jak již bylo zmíněno byla z databáze OECD. Metodika výpočtu probíhala následujícím způsobem.

Na začátku příkladu bylo potřeba zjistit CPL České republiky a Rakouska, HICP obou zemí, převedený do indexového tvaru a střední nominální kurz koruny k euru, který byl použit z webových stránek ČNB. Jelikož mezi lety 1996–1998 byl oficiální měnou Rakouska ještě rakouský šilink, tak musely být tyto hodnoty přepočteny pomocí konverzního kurzu, který stanovila 31. 12. 1998 Evropská centrální banka v poměru 1 EUR = 13 šilinků cca. V první fázi výpočtů bylo nutné vypočítat poměr CPL ČR k Rakousku dělením CPL ČR, rakouským CPL, tato hodnota se vypočítala i pro rok 1996, protože byla potřeba k výpočtu meziročních změn. Stejným způsobem byl vypočítán inflační diferenciál, kdy hodnota HICP ČR byla vydělena rakouským HICP. Kurzový diferenciál byl počítán jako hodnota jednoho roku děleno rokem předchozím a výsledkem byl meziroční procentní rozdíl. I zde bylo nutné mít údaj středního nominálního kurzu za rok 1996, aby bylo možné dostat meziroční poměr v roce 1997. Dále bylo nutné vypočítat novou relativní cenovou hladinu. Pro ilustrační příklad použijme výpočet pro rok 1997. Tento rok se vypočítal tak, že se inflační diferenciál za rok 1997 vydělil kurzovým diferenciálem za rok 1997 a pak vynásobil hodnotou CPL roku předchozího, v tomto případě hodnotou z roku 1996. Teď když známe novou relativní cenovou hladinu, tak se odečte od té původní a získáme a vynásobíme 100, abychom věděli o kolik procentních bodů došlo ke změně oproti původní hodnotě. V této chvíli známe

celkovou změnu, která nám už něco řekne, ale jak už bylo zmíněno, teď je nutné udělat rozklad této hodnoty a zjistit kolika procentními body přispěl kurzový a inflační diferenciál. První jsme vypočítali výši cenové hladiny při nulové změně kurzu tak, že původní cenovou hladinu, dejme tomu roku 1996 vydělíme kurzovým diferenciálem roku následujícího, tedy roku 1997. Obdobným způsobem postupujeme při výpočtu nové cenové hladiny při nulové změně inflace, akorát že původní cenovou hladinu roku 1996 vynásobíme hodnotou inflačního diferenciálu za rok následující, tedy rokem 1997. Nyní se dostáváme konečně k výsledku. O kolik procentních bodů ovlivnil kurzový kanál cenovou hladinu mezi lety 1996–1997 dostaneme tak, že od cenové hladiny při nulové změně kurzu odečteme úplně původní cenovou hladinu, kterou jsme vypočítali prostým dělením zadaných hladin. Příspěvek inflačního diferenciálu se vypočte stejným způsobem pouze samozřejmě původní cenovou hladinu odečítáme od cenové hladiny při nulové změně inflace. Poslední části výpočtu se týkala zjištění mezery (odchylky) při počítání. Sečetl se příspěvek kurzu s inflací a odečetl se od celkové změny.

Je důležité si popsat složitost tohoto výpočtu pro interpretaci výsledků, které budou interpretovány v další části.

2.2.4 Průběh konvergence cenových hladin ČR k Rakousku

V této kapitole se dozvíme, jak se cenová hladina vyvíjela vzhledem k té rakouské. Z předchozích kapitol již víme, že v absolutním číslech cenová hladina ČR konvergovala k té rakouské a zároveň k průměru zemím OECD. Nezodpovězenou otázkou však zůstává, jaký kanál se na tom podílel více a jaký méně. Následující tabulka ukazuje přehled výsledků za jednotlivé roky.

Tabulka 6: Meziroční změny cenových hladin ČR a Rakouska v letech 1997–2017 (v procentních bodech)

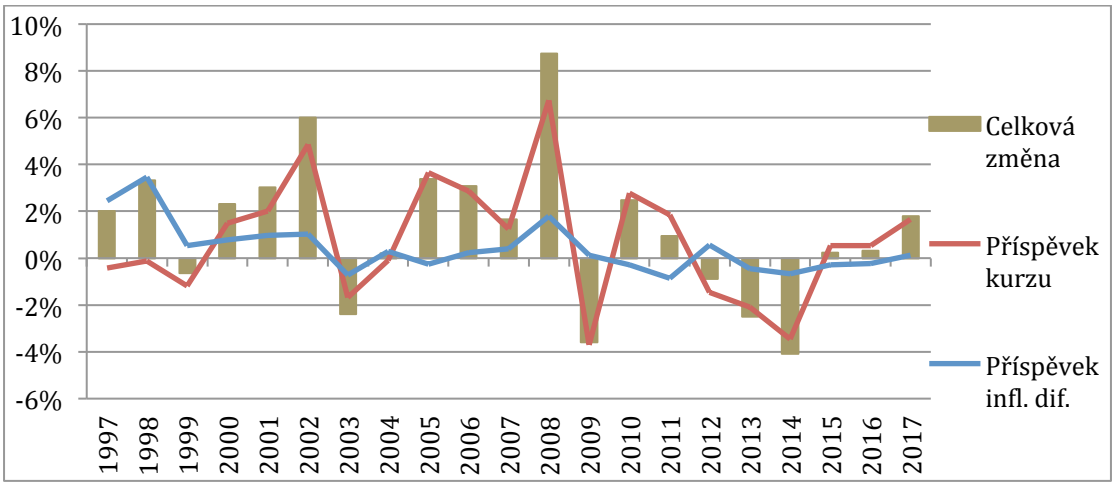
Rok	Příspěvek kurzového diferenciálu	Příspěvek inflačního diferenciálu	Celková změna
1997	-0,42	2,46	**2,01**
1998	-0,12	3,45	**3,32**
1998	-1,18	0,54	**-0,65**
1999	1,50	0,78	**2,31**
2000	2,01	0,97	**3,02**
2001	4,85	1,03	**5,99**
2002	-1,69	-0,72	**-2,39**
2003	-0,09	0,30	**0,20**
2004	3,66	-0,25	**3,39**
2005	2,85	0,22	**3,08**
2006	1,24	0,41	**1,65**
2007	6,74	1,79	**8,74**
2008	-3,71	0,13	**-3,59**
2009	2,78	-0,30	**2,47**
2010	1,84	-0,87	**0,95**
2011	-1,45	0,57	**-0,89**
2012	-2,08	-0,45	**-2,51**
2013	-3,46	-0,66	**-4,09**
2014	0,53	-0,29	**0,24**
2015	0,55	-0,23	**0,31**
2016	1,66	0,12	**1,78**
2017	-0,42	2,46	**2,01**

Zdroj: OECD, vlastní výpočty

Výše znázorněná tabulka poskytuje informaci o výpočtech. Zde si můžeme povšimnout statistické odchylky (mezery), která byla počítána na závěr příkladu. Součet kurzového a inflačního diferenciálu se totiž v některých letech nerovná na desetinné místo přesně, jedná se však převážně o rozdíly v řádu setin.

Pro přehlednější interpretaci výsledků a meziročních změn využijeme následující graf.

Graf 22: Meziroční změna cenové hladiny ČR k Rakousku v letech 1997-2017

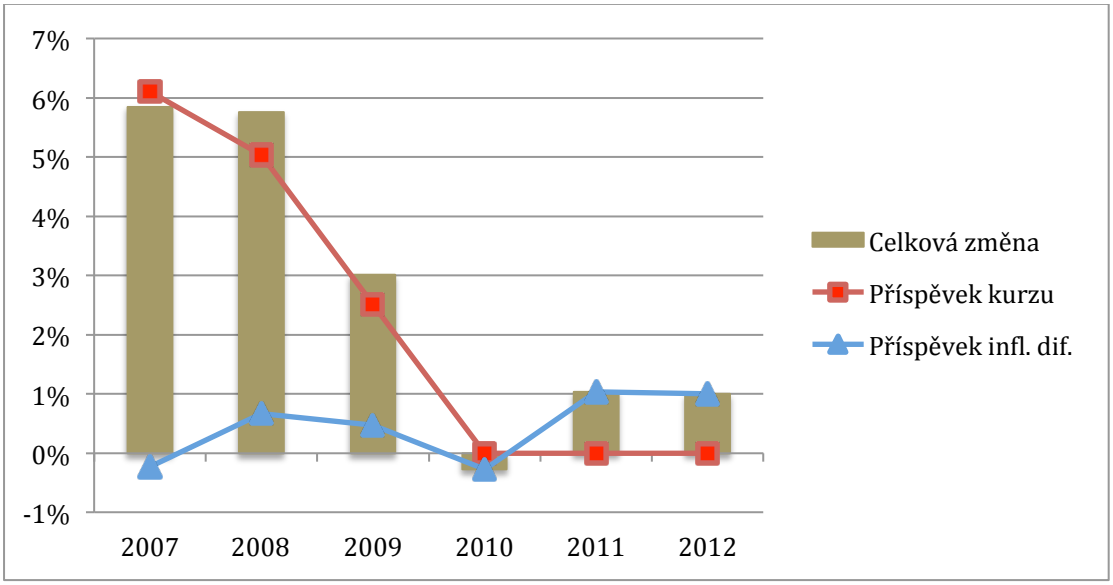
Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Na grafu č. 20 vidíme sloupcově znázorněné meziroční změny cenové hladiny ČR k Rakousku. Z tohoto grafu lze vypozorovat, že za zkoumané období divergovala cenová hladina ČR od té rakouské pouze šestkrát a po zbytek časové řady se cenové hladiny sbližovaly. Na začátku období v letech 1997 a 1998 meziročně stoupla cenová hladina o 2 procentní body, respektive o 3,2 procentních bodů. V tomto období k růstu cenové hladiny výrazně přispěla inflace. V roce 1997 totiž došlo k upuštění od fixního směnného kurzu, což zvýšilo inflaci až k dvouciferným číslům. Kurz v tomto období ke sblížení nepřispěl vůbec. V dalším roce 1999 došlo k první divergenci cenových hladin. Příspěvek kurzu byl opět záporný a příspěvek inflačního diferenciálu se propadl na 0,64 procentních bodů, což resultovalo v divergenci. V období mezi lety 2000–2002 se začíná výrazně dostávat do popředí kurzový kanál vzhledem k příspěvku k celkové změně, zatímco příspěvek inflačního diferenciálu se pohyboval kolem 1 procentního bodu. Meziroční celková změna v roce 2000 dosáhla druhé největší hodnoty za zkoumané období a to 6 procentních bodů, když se na této změně z veliké části podílel kurzový diferenciál. Rok 2003 byl naprosto opačný a oba kanály negativně přispěly ke snížení cenové hladiny. Rok 2004 přinesl minimální meziroční změnu na 0,2 procentního bodu. Mezi lety 2005–2008 docházelo ke každoroční konvergenci cenové hladiny. Všechny roky byl dominantní kurzový příspěvek, přičemž v podstatě celou změnu cenové hladiny odvedl sám. Inflační

diferenciál přispíval minimální hodnotou. Největší sblížení cenových hladin bylo zaznamenáno v roce 2008 a to o 8,74 procentních bodů. Koruna výrazně posilovala vůči euru, protože nebyla tolik zasažená celosvětovou krizí. Příspěvek kurzu zde činil 6,74 procentního bodu a 1,79 procentního bodu přispěl inflační diferenciál. V roce 2009 však dopadla světová krize výrazněji i na ČR a koruna prolomila nepříjemně vysokou hranici 28 Kč za euro, bylo to poprvé v historii od zavedení eura. Takto vysoká depreciace koruny vedla k výrazné divergenci cenové hladiny, protože inflační diferenciál nedokáže takto výrazný pokles neutralizovat. Poslední růst cen o více než 2 procentní body ČR k Rakousku byl zaznamenán v roce 2010, kdy koruna výrazněji apreciovala. Od roku 2012 můžeme sledovat klesající trend příspěvku kurzu a zároveň tři roky po sobě jdoucí divergenci cenových hladin, která zaznamenala nejvyšší propad v roce 2014 a to o 4,09 procentních bodů. ČNB totiž na konci roku 2013 kvůli obavě před deflační spirálou odstartovala devizové intervence, které znamenaly oslabování koruny a udržení kurzu koruny k euru v poměru 27 Kč za euro nebo horší. Tento závazek nakonec trval až do dubna roku 2017. Krásně vše ilustruje graf, ze kterého je patrné, že v tomto období byl příspěvek kurzového diferenciálu minimální. Inflační diferenciál se tradičně držel okolo hodnoty 1 %. Po upuštění od intervencí v dubnu 2017 je vidět, že za ¾ roku stihla cenová hladina vzrůst o 1,78 procentního bodu. Při ekonomickém růstu v roce 2017 a předchozích několika letech je to skvělý příslib do budoucna.

V úvodu této kapitoly bylo zmíněno zavření kurzového kanálu Slovenska, které v roce 2009 přijalo euro jako svojí oficiální měnu. V následujícím grafu uvidíme, co to přesně znamená pro růst cenové hladiny Slovenska, jak kurzový kanál přispívá po přijetí eura a jak přispívá inflační kanál.

Graf 23: Meziroční změna cenové hladiny Slovenska k Německu v letech 2007-2012

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Pro potřeby ilustrace, co se stane s kurzovým kanálem po přijetí eura jsme analyzovali pouze tři roky před přijetím a tři roky po přijetí. Tento graf zobrazuje meziroční změnu cenové hladiny Slovenska k Německu v letech 2007–2012. V letech 2007–2009 je vidět, že kurzový kanál byl dominantním přispěvatelem k meziroční konvergenci cenové hladiny Slovenska k Německu. V roce 2009 Slovensko přijalo euro a tím pádem už zbylé období mezi lety 2010–2012 nezaznamenalo žádné příspěvky přes kurzový kanál. Jednou pro vždy se jednoduše uzavřel. Od roku 2010 tedy sbližování cenové hladiny Slovenska k Německu je výrazně nižší, protože přes inflační kanál je téměř nemožné dosahovat velkých sblížení. Pro Slovensko to znamená, že jejich cenová hladina se k té Německé už bude přibližovat velmi pomalu. To má poté samozřejmě za následek to, že se slovenští občané budou cítit méně bohatí, když přijedou do Německa oproti své zemi, a přitom platí stejnou měnou. Pokud se bavíme o přijetí eura, tak je velice důležité si uvědomit, jaké následky bude mít zavření kurzového kanálu. Slovensko sice euro přijalo, ale ztratilo výhodu, kterou má ČR, tedy že může skrze kurz ovlivňovat vlastní měnu a zároveň se výrazněji přibližovat k cenovým hladinám západních ekonomik. Nestabilita, která rezonuje eurozónou spojená s postupným nástupem populistických a nacionalistických stran může znamenat, že by přece jenom bylo lepší si svoji měnu ještě nějaký čas ponechat a počkat až koruna bude apreciovat takovým způsobem, že se dostane zhruba na 20 Kč za euro.

Cenová hladina České republiky k rakouské konvergovala mezi lety 1997–2017 o 25 procentních bodů. Dá se tedy říct, že naše ceny se těm rakouským přiblížily o celou čtvrtinu. Kurzový diferenciál k tomuto sblížení přispěl 16 procentními body a inflační diferenciál 9 procentními body. Pokud se tedy měnová politika dělá správně, tak je evidentní, že kurzový kanál přispívá více než ten inflační. Důležité je zdůraznit, že to jde samozřejmě jen za předpokladu, že máme rozdílnou měnu vzhledem k druhé zemi. Slovensko udělalo krok ke stejné měně a kurzový kanál už tak cenovou hladinu neovlivní. Toto sblížení cenové hladiny k tak vyspělé ekonomice jakou bezpochyby Rakousko je, je velmi důležité pro ČR, protože jednou může přijít doba, kdy navštívíme západní země Evropy jako Německo, Francii nebo třeba jižněji položené Rakousko a nebude českým občanům po přepočítání na koruny vše připadat tak drahé.

Závěr

Tato diplomová práce se pokusila představit nominální a reálnou konvergence jako téma, které je v dnešní EU nesmírně důležité. V listopadu budeme slavit třicet let od sametové revoluce a zároveň třicet let od nastolení spravedlivých vlastnických práv, které vykrystalizovaly po přechodu k tržnímu hospodářství. Po rozpadu socialistického bloku začala nová éra Evropy. Se založením Evropské unie v roce 1993 se vytvořilo nové prostředí, které odbourává bariéry a vytvořilo podhoubí pro volný pohyb zboží a služeb, volný obchod a volný pohyb kapitálu. Odbourání těchto bariér napomáhá konvergenčnímu procesu a snižování rozdílů mezi jednotlivými ekonomikami. Právě v této době se začalo velice často skloňovat slovo konvergence. Slovo, které pro méně vyspělé ekonomiky, které byly z velké části zeměmi socialistického bloku, znamenalo naději na sblížení se s vyspělou Evropou. Rozdílnost cen, mezd, struktury hospodářství a celkové vybavenosti kapitálem byl tak rozdílný, že bylo jasné, že Evropská unie musí díky liberalizaci pomoct slabším státům s integrací a položit jim základy pro sbližování. Jedním z těchto základů mělo být i založení jednotné měnové unie s jasně danými konvergenčními kritérii, které musí země splnit, aby mohla euro daná země přijmout. Problém je však v tom, že se čím dál častěji stává, že země po přijetí eura přestane tato kritéria plnit a dostává tak celou měnovou unii do problémů. Do jaké míry přijetí eura pomáhá méně vyspělé zemi dohnat tu vyspělejší je jednou z otázek, na kterou se tato práce snažila najít odpověď.

Téma konvergence je velice aktuální, a to nejen pro zemi jako je Česká republika, ale i pro africké země, které mají mnohem horší životní úroveň a chtěly by se přiblížit vyspělejším zemím. Po přechodu na tržní hospodářství započal proces dohánění západních zemí, ale zdaleka ne takovou rychlostí, jak by si politici a občané představovali. Česká republika je velmi často srovnávána s Německem, i protože je to náš nejsilnější obchodní partner, ale dost často se zapomíná i na další sousední zemi, která je na tom výrazně lépe než my, a to je právě Rakousko, s nímž máme dlouhou společnou historii. Toto byl jeden z důvodů pro vypracování této práce - přinést nové poznatky ohledně konvergence naší ekonomiky k rakouské. Dlouhodobý ekonomický růst vyvolává diskuze o přijetí eura jako společné měny, je však důležité zhodnotit reálnou a nominální konvergencí současnou situaci a díky tomu správně načasovat vstup do eurozóny. Česká republika je zavázána euro

přijmout, ale bez vstupu do Evropského směnného mechanismu II to není možné. Inferiorní oddalování přijetí také není řešení, a proto by si Česká republika musela vyjednat výjimku, nebo euro někdy přijmout. Tato práce může posloužit k ucelenému pohledu na současnou situaci a nastínit možný budoucí vývoj.

Rakousko na rozdíl od České republiky, která musela projít nejen ekonomickou, ale i politickou transformací, mělo co se týče politických stran pevné základy. Do 90. let byl rakouský model politických stran charakterizován svým bipartismem, zcela dominantní pozicí dvou stran (SPÖ a ÖVP). Tato synergie dvou tradičních pravo – levých stran narušila až v 90. letech strana FPÖ, která se do vlády dostala až v roce 2000. Naproti tomu v České republice po pádu komunismu, tedy jediné vládnoucí strany, vzniklo mnoho politických uskupení, které se dělily o moc v koaličních vládách. Nicméně mezi dvě nejsilnější strany dlouho patřila ODS a ČSSD. Rakousko je charakteristické kontinuální hospodářskou politikou, kterou praktikuje již mnoho let. U České republiky jsou mnohem častější výkyvy a nekontinuita ekonomického směřování země. Zásadním zlomem, který byl zmíněn v teoretické části, bylo upuštění od fixního směnného kurzu v roce 1997, což je začátek zkoumaného období. Přechod na plovoucí kurz znamenal obrovský výkyv míry inflace, která se díky tomu dostala nad 10% hranici. V tomto ohledu si myslím, že přechod na plovoucí měnový kurz měl přijít už dříve. Ekonomika čelila v roce 1995 narůstající vnitřní nerovnováze, která znamenala růst mezd, ale ne růst produktivity práce. V této chvíli bylo jasné, že zahraniční investoři přestanou kvůli přehřívání ekonomiky věřit České republice a dojde k odlivu zahraničního kapitálu. Tato neúprosná situace právě nakonec vedla k upuštění od fixního kurzu a k zavedení plovoucího. Z mého úhlu pohledu se této situaci dalo předejít dřívějším uvolněním fixního kurzu. Vzhledem k náročnosti celého transformačního procesu, který byl popsán v teoretické části s ostatními opatřeními a kroky souhlasím.

Praktická část věnující se reálné konvergenci mapovala období mezi lety 1997–2017. Během tohoto období, ve kterém došlo k celosvětové krizi, která se bohužel nevyhnula ani Německu, na kterém jsme obchodně velice závislí, bylo zkoumáno několik ukazatelů reálné a nominální konvergence. Česká republika se dostala na 72% úroveň Rakouska ve sledovaném ukazateli HDP na obyvatele v PPP. V meziročním vyjádření Česká republika stabilně konvergovala od roku 2000, vyjma roků 2008a období 2011–2013. Konvergence probíhala i po přijetí intervencí ČNB. Vrchol sblížení byl zaznamenán na konci zkoumaného období. Vývoj produktivity

práce byl zhodnocen na základě ukazatelů HDP na pracovníka v PPP a HDP na odpracovanou hodinu v PPP. Analýza prokázala, že produktivita práce byla primárním faktorem sblížení české ekonomické úrovně s rakouskou. HDP na pracovníka v PPP se posunul na hranici 72 %, což je sblížení o 20 procentních bodů proti výchozí pozici. HDP na odpracovanou hodinu se nenacházelo ani na 50 % Rakouska, ale na konci období bylo na 60% hranici. Průměrná mzda se dostala na 50 % rakouské průměrné mzdy. Je však důležité zhodnotit, jak korelovala s produktivitou práce. Pro „catching up“ ekonomiky je důležité, aby průměrná mzda nebyla výrazně podhodnocena v poměru s produktivitou práce. V tomto ohledu si Česká republika vedla mnohem lépe než konvergující ekonomiky sovětského bloku. Analýza ukázala, že mzdy v ČR rostou v souladu s produktivitou práce, resp. spíše méně, což je známka vyspělé a zdravé ekonomiky. Velice špatně by bylo, pokud by byl růst mezd výrazně vyšší než růst produktivity práce, což by mohlo vést až přehřátí ekonomiky. Na druhé straně Rakousko vykazuje známky zdravé ekonomiky, kde růst mezd koreluje s produktivitou práce. Pokud se na to však podíváme z druhé strany, tak dohánění Rakouska je z tohoto hlediska velice pomalé až se dá říci v nedohlednu. Demografický vývoj ukázal, že je nejmenším přispěvatelem k růstu HDP na obyvatele v PPP. Co se týče ukazatele nezaměstnanosti, tak je na tom Česká republika výrazně lépe než Rakousko. Nezaměstnanost se pohybovala v roce 2017 pod 3% hranicí. Pro zaměstnance a stát je to velice dobré, ale pro zaměstnavatele na trhu práce velice obtížné. Na základě předchozích výsledků lze verifikovat, že HDP ČR na obyvatele v PPP skutečně konverguje k rakouské úrovni. Největší zásluhu na tom má produktivita práce. Druhým dílčím cílem bylo zjistit, jak se vyvíjí průměrné mzdy. Přestože mzdy se zvyšují úměrně s produktivitou práce, tak se za celé zkoumané období dostaly pouze na 50 % Rakouska, což je opravdu velice málo.

Analýza nominální konvergence měla za úkol zjistit, jak se sbližovala cenová hladina České republiky k Rakousku, a jakou měrou k tomu přispěl kurzový a inflační kanál. Získané výstupy prokázaly pravdivost hypotézy, že posilování kurzu je dominantním faktorem nominální konvergence. Cenová hladina České republiky totiž konvergovala k rakouské o 25 procentních bodů. Z toho 16 procentních bodů připadalo na kurzový kanál, (resp. apreciaci nominálního směnného kurzu) a pouhých 9 procentních bodů je možné připsat inflačnímu diferenciálu, tedy rychlejšímu růstu inflace v ČR oproti inflaci v Rakousku. Ukázalo se tedy, že kurz měl téměř dvojnásobnou zásluhu na sblížení cenové hladiny za zkoumané období.

Největší příspěvek kurzu byl zaznamenán v roce 2008. Otázkou je, o kolik by se sblížily cenové hladiny, pokud by ve čtvrtém čtvrtletí roku 2013 nedošlo k intervencím ČNB. Umělá depreciace koruny zamezila posilování kurzu, čímž víceméně uzavřela kurzový kanál. Po uvolnění v roce 2017 však hned došlo k apreciaci a k další konvergenci. Další důkaz, který hovoří ve prospěch vyřčené hypotézy, byl získán ze srovnání konvergence cenové hladiny Slovenska k Německu. Výsledky ukázaly, že před přijetím eura byl kurzový kanál výrazným a mnohem vyšším přispěvatelem ke konvergenci cenových hladin než inflační diferenciál. Po přijetí eura však došlo k uzavření kurzového diferenciálu a slovenská cenová hladina se tedy může přibližovat německé pouze přes inflační diferenciál. V krátkém zkoumaném období je evidentní, že inflační kanál nemůže táhnout sbližování cenových hladin – především při existenci stejných inflačních cílů ČNB a ECB. Tyto skutečnosti za současných podmínek jasně hovoří proti vstupu do eurozóny. Uzavření kurzového kanálu by pro nás totiž znamenalo výrazně pomalejší sbližování cenových hladin a dohánění Rakouska skrze tento ukazatel by bylo téměř nemožné.

Na závěr lze konstatovat, že Česká republika konvergovala ve všech zkoumaných ukazatelích, ovšem výchozí situace a struktura naší ekonomiky byla po odtržení od RVHP v takovém bodě, že jiná zjištění by byla více než překvapující. Otázkou však zůstává, jestli konvergence neprobíhá příliš pomalu, a za jak dlouho jsme schopni Rakousko nebo Německo dohnat či dokonce předhonit. Sestrojení takového modelu a výpočtu by mohlo navázat a přinést větší přidanou hodnotu k této diplomové práci.

Seznam použité literatury

ABRHÁM, Josef a Milan VOŠTA, 2011. Ekonomickỳ rŭst a konvergence rozšířené Evropské unie. *Acta Oeconomica Pragensia*.

Aktuální vývoj a prognózy. *Ministerstvo zahraničních věcí* [online]. [cit. 2019-07-29]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/vienna/cz/obchod_a_ekonomika/obecne_obchodni_informace/charakteristika_rakouske_ekonomiky/charakteristika_rakouske_ekonomiky.html

BAAR, Vladimír. *Hospodářský zeměpis. Regionální aspekty světového hospodářství*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, s. r. o., 2003. ISBN 80-86034-50-X. Kapitola Sociálně-ekonomický vývoj

BARRO, Robert J. a Xavier SALA-I-MARTIN, 1992. Convergence. *Journal of political Economy*.

Balassa-Samuelsonův efekt - Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2019 [cit. 2019.06.23]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/tematicke-prilohy-a-boxy/Balassa-Samuelsonuv-efekt

CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, 2011. *Definition of "economic convergence" from the Cambridge Business English Dictionary* [online]. B.m.: Cambridge University Press [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: http://www.dictionary.cambridge.org/dictionary/english/

CASSEL, G. 1918. *Abnormal Deviations in International Exchange.* Economic Journal, 1918, vol. 28, no. 112

Česko - rakouské hospodářské vztahy. *Ministerstvo zahraničních věcí* [online].[cit. 2019-07-29]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/vienna/cz/obchod_a_ekonomika/obecne_obchodni_informace/charakteristika_rakouske_ekonomiky/charakteristika_rakouske_ekonomiky.html

ČNB, *Kritéria konvergence*. Česká národní banka [online]. Praha: Česká národní banka, © 2003-2017 [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni_vztahy/cr_eu_integrace/eu_integrace_04.html

ČSÚ [Český statistický úřad]. Mimořádná revize národních účtů. [online]. Praha, 2014 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.avizo_revize

Database - Eurostat. *European Commission* [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/data/database

DOBRINSKY, Rumen. Catch-up inflation and nominalconvergence: Thebalancingactfornew EU entrants. *Economicsystem* [online]. , 428-430 [cit. 2019-06-25]. ISSN 0939-3625. Dostupné z: http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0939362506000586

DUBSKÁ, Drahomíra. *Srovnávací analýza vývoje ekonomik České republiky, Slovenska a Rakouska* [online]. Praha, 2016, 28.1.2016, , 41 [cit. 2019-07-28]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/38519150/32029016a.pdf/d49fc4ff-0fad-4bb4-9d74-4e9018da16a1?version=1.1

Ekonomický vývoj na území České republiky. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2019-07-27]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/prurezova_temata_menova_politika/1_ekonomicky_vyvoj_na_uzemi_ceske_republiky.html

EUROSTAT, 2014. Glossary:Purchasing power standard (PPS) - Statistics Explained [online] [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Purchasing_power_standard_(PPS)

Evropský srovnávací program | ČSÚ. *Český statistický úřad | ČSÚ* [online]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/evropsky_srovnavaci_program

HOLUB, T. a M. ČIHÁK, 2000. Teorie růstové politiky. *Vysoká škola ekonomická. Praha*.

Hrubý domácí produkt (HDP) - Metodika | ČSÚ. Český statistický úřad | ČSÚ [online]. [cit. 2019-04-12]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produkt_-hdp-

KADEŘÁBKOVÁ, A. A KOL. Ročenka konkurenceschopnosti České republiky. 1.vyd. Praha: Linde naklada-telství, 2005. ISBN 80-86131-64-5

Kadeřábková, A: Základy makroekonomické analýzy: růst, konkurenceschopnost, rovnováha, 2003

Kanzler seit 1945 - Bundeskanzleramt Österreich. *Bundeskanzleramt der Republik Österreich - Startseite* [online]. Dostupné z: https://www.bundeskanzleramt.gv.at/bundeskanzleramt/geschichte/kanzler-seit-1945.html

MANDEL, Martin a Vladimír TOMŠÍK. *Reálný kurz české koruny a ceny mezinárodních neobchodovatelných statků* [online]. , 1-10 [cit. 2019-06-24]. Dostupné z: https://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=aop&pdf=89.pdf

MANKIW, N. Gregory. *Zásady ekonomie*. Praha: Grada, 1999. Profesionál, ISBN 80-7169-891-1

NACHTIGAL, Vladimír a Vladimír TOMŠÍK. *Konvergence zemí střední a východní Evropy k Evropské unii*. Praha: Linde, 2002, Vysokoškolská učebnice (Linde). ISBN 80-7201-361-0.

OECD Data. OECD Data [online]. Copyright © 2018 Organisation for Economic Dostupné z: https://data.oecd.org/

OECD Statistics. OECD Statistics [online]. Copyright © OECD. Dostupné z: https://stats.oecd.org/

Podmínky pro vstup do eurozóny – konvergenční kritéria. *Consilium* [online]. 2019 [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/joining-the-euro-area/convergence-criteria/

ROJÍČEK, Marek, Vojtěch SPĚVÁČEK, Jan VEJMĚLEK, Eva ZAMRAZILOVÁ a Václav ŽĎÁREK. *Makroekonomická analýza: teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing, 2016. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5858-9.

Říchová, B. (2004). Rakouská republika.Říchová, B.(2004): Komparace poli-tických systémů II., Praha, Oeconomica.

Říchová, Blanka a kol. 1999. Komparace politických systémů II. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze.

Schiller, B. R.: *Makroekonomie dnes*, 2004

SIEBERT, Horst, 2002. *The world economy* [online]. B.m.: Psychology Press. Dostupné z:https://www.google.com/books?hl=cs&lr=&id=0N1ii3Jl3JMC&oi=fnd&pg=PR6
&dq=SIEBERT,+H.+2002.+The+World+Economy&ots=OoWc4YOlfj&sig=niopIJDgYc7xIpP8HPdyreKO5LE

SMRČKOVÁ, G., I. VLČEK a F. CVENGROŠ, 2008. Reálná konvergence– souvislosti a příčiny. *Výzkumná studie Ministerstva Financí ČR*. **3**, 2008.

SNA 93 – System of National Accounts (systém národních účtů OSN), ESA 95 – European system of Accounts (evropský systém účtů) (SPĚVÁČEK, Vojtěch, Milan ŽÁK a Anna KADEŘÁBKOVÁ, ed. *Růst, stabilita a konkurenceschopnost: aktuální problémy české ekonomiky na cestě do EU*. Praha: Linde, 2003, ISBN 80-861-3135-1

SPĚVÁČEK, Vojtěch. *Makroekonomická analýza*. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-86131-92-4.

SPĚVÁČEK, Vojtěch, Milan ŽÁK a Anna KADEŘÁBKOVÁ, ed. *Růst, stabilita a konkurenceschopnost: aktuální problémy české ekonomiky na cestě do EU*. Praha: Linde, 2003, ISBN 80-861-3135-1.

SPĚVÁČEK, Vojtěch a Růžena Vintrová RŮST, STABILITA A KONVERGENCE ČESKÉ EKONOMIKY V

LETECH 2001–2008. *Politická ekonomie* [online]. 2010, (58) [cit. 2019-04-28]. Politická ekonomie Vol. 58 No. 1. ISSN 2336-8225. Dostupné z: https://www.vse.cz/polek/718

Spěváček, Vojtěch, Vintrová, R., Hájek, M., Žďárek, V: Růst, stabilita a konvergence české ekonomiky v letech 1996-2005. CES VŠEM 2005. Praha

The Big Mac index. *The Economist* [online]. 2019 [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: http://www.economist.com

Vláda České republiky [online]. (c)2009-2019 [cit. 2019-07-28]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/

World Bank Open Data | Data. World Bank Open Data | Data [online]. Copyright © 2019 The World Bank Group, All Rights Reserved. Dostupné z: https://data.worldbank.org/

ŽĎÁREK, Václav. EMPIRICKÁ ANALÝZA PRŮBĚHU CENOVÉ KONVERGENCE ČR A NOVÝCH ČLENSKÝCH ZEMÍ EU K EUROZÓNĚ, Politická ekonomie [online]. 2011, (4), [cit. 2019-04-27]. Dostupné z: https://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=polek&pdf=799.pdf

ŽÍDEK, Libor. Česká ekonomika v 90. letech. 1. vyd. Brno: ESF-MU, 2004. ISBN 80-210-3551-X.

Seznam grafů

Graf 1: Big Mac index CZK/USD.....19
Graf 2: Vývoj inflačních cílů v období 1998–2017.....28
Graf 3: Vývoj HDP na obyvatele v PPP v letech 1997–2017.....36
Graf 4: Podíl HDP ČR na obyvatele v PPP na rakouském HDP
na obyvatele v PPP.....37
Graf 5: Meziroční tempo růstu HDP na obyvatele v PPP.....38
Graf 6: Vývoj HDP na pracovníka v PPP v letech 1997–2017.....40
Graf 7: Vývoj podílu HDP na pracovníka ČR v PPP
na rakouském HDP na pracovníka v PPP.....41
Graf 8: Vývoj HDP na odpracovanou hodinu v PPP v letech 1997–2017.....42
Graf 9: Vývoj podílu HDP na odpracovanou hodinou ČR v PPP na rakouském HDP
na odpracovanou hodinu v PPP.....43
Graf 10: Podíl obyvatel v produktivním věku na celkové populaci
v letech 1997–2017.....44
Graf 11: Nezaměstnanost ČR a Rakouska v letech 1997–2017.....45
Graf 12: Dlouhodobá nezaměstnanost ČR a Rakouska v letech 1997–2017.....46
Graf 13: Míra zaměstnanosti v ČR a v Rakousku v letech 1999–2017.....47
Graf 14: Průměrná mzda v ČR a Rakouska v letech 1997–2017 v USD,
přepočtených v PPP, základní rok 2016.....49
Graf 15: Podíl průměrné mzdy ČR na rakouské v letech 1997–2017 v USD,
přepočtených v PPP, základní rok 2016.....50
Graf 16: Srovnání meziročního tempa růstu mezd a produktivity práce
pro Rakousko v letech 1997-2017.....51
Graf 17: Srovnání meziročního tempa růstu mezd a produktivity práce
pro ČR v letech 1997-2017.....52
Graf 18: Vývoj ukazatelů reálné konvergence v letech 1997–2017.....55
Graf 19: Vývoj HCIP Rakouska, ČR a Slovenska
mezi lety 1997–2017, (2015=100).....57
Graf 20: Vývoj CPL Rakouska a ČR v letech 1997–2017 (OECD = 100).....59
Graf 21: Podíl CPL ČR k Rakousku v letech 1997–2017.....60
Graf 22: Meziroční změna cenové hladiny ČR k Rakousku v letech 1997–2017.....64

Graf 23: Meziroční změna cenové hladiny Slovenska k Německu
v letech 2007–2012.....66

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vlády České republiky.....30
Tabulka 2: Průměrná meziroční tempa růstu HDP ekonomik ČR, Rakouska a EU 28.....32
Tabulka 3: Kancléři Rakouska v letech 1986–2019.....34
Tabulka 4: Vývoj faktorů reálné konvergence v letech 1997–2017.....54
Tabulka 5: Roční změna HICP Rakouska, ČR a Slovenska v letech 1997–2017 v (%).....58
Tabulka 6: Meziroční změny cenových hladin ČR a Rakouska v letech 1997–2017 (v procentních bodech).....63